

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali-alan koulutusohjelma

Anne Haavistola-Veikkolainen
Katja Hakkarainen

YHTEINEN KASVATUSPOLKU - Menetelmäkansio huoltajien osallistamiseksi pedagogisen dokumentoinnin prosessissa

Opinnäytetyö
Helmikuu 2021

OPINNÄYTETYÖ
Helmikuu 2021
Sosiaalialan koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijä(t)

Anne Haavistola-Veikkolainen, Katja Hakkarainen

Nimeke

YHTEINEN KASVATUSPOLKU - Menetelmäkansio huoltajien osallistamiseksi pedagogisen dokumentoinnin prosessissa

Toimeksiantaja Kontiolahden kunta, Karhunpesän päiväkot

Tiivistelmä

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli helpottaa pedagogisen dokumentoinnin prosessin käyttöä varhaiskasvatuksen arjessa. Tavoitteena oli tuoda ideoita huoltajien osallistamiseksi pedagogisessa dokumentoinnissa varhaiskasvattajille. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi menetelmäkansio varhaiskasvattajien käyttöön. Kansio pitää sisällään lyhyesti teoriaan pohjautuvia perusteluja pedagogisen dokumentoinnin käyttämiseksi ja kolme menetelmää.

Toiminnallisen opinnäytetyömme keskeiset osallistamisen ja tiedontuotannon menetelmät olivat aivoriihi, ryhmäkeskustelu ja menetelmäkansion testaaminen, joissa osallistimme Karhunpesän varhaiskasvattajia. Ohjaavana prosessimallina opinnäytetyössämme toimi konstruktivistinen malli. Menetelmäkansion testaaminen kesti kuusi ja puoli viikkoa ja testaus toteutettiin Karhunpesän päiväkodin neljässä varhaiskasvatusryhmässä. Lisäksi testauksen päätyttyä keräsimme palautetta jokaiselta ryhmältä menetelmäkansion viimeistelemiseksi.

Kieli
suomi

Sivuja 48
Liitteet 5
Liitesivumäärä 15

Asiasanat

varhaiskasvatus, pedagoginen dokumentointi, huoltajien osallisuus, toiminnallinen opinnäytetyö

THESIS
February 2021
Degree Programme in
Social Services
Tikkarinne 9
FI 80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. +350 13 260 600 (switchboard)

Author(s)
Anne Haavistola-Veikkolainen, Katja Hakkarainen

Title
COMMON EDUCATION PATH – Methodological folder for the involvement of guardians in the process of pedagogical documentation

Commissioned byⁱ the municipality of Kontiolahti, kindergarten of Karhunpesä

Abstract

The purpose of the thesis was to ease the use of the pedagogical documentation in the daily life of early childhood education. The aim was to bring ideas for involving carers in pedagogical documentation for early childhood educators. The product of the thesis was a method folder for the use of early childhood educators. The folder contains brief theoretical arguments for the use of pedagogical documentation and three methods.

The main methods of involvement and information production in our functional thesis were brainstorming, group discussion and method folder testing in which we involved in the early childhood educators of the kindergarten of Karhunpesä. The constructivist model served as the guiding process model in our thesis. The method of folder testing lasted six and a half weeks and testing was carried out in four early childhood education groups in the kindergarten. In addition, at the end of testing, we collected feedback from each group for the method folder finalization.

Language
Finnish

Pages 48
Appendices 5
Pages of Appendices 15

Keywords
early childhood education, pedagogical documentation, involvement of guardians, functional thesis

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Varhaiskasvatus Suomessa	6
2.1	Tavoitteellinen varhaiskasvatus	6
2.2	Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat	6
2.3	Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen oppimisen alueiden avulla	8
3	Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa	13
3.1	Pedagoginen dokumentointi	13
3.2	Pedagogisen dokumentoinnin prosessi	16
4	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	17
4.1	Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoite	18
4.2	Huoltajien osallisuus	20
5	Aikaisemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt	22
6	Opinnäytetyön lähtökohdat	23
6.1	Toimeksiantaja ja alustava idea	23
6.2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	24
7	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat	25
7.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	25
7.2	Opinnäytetyötä ohjaava prosessi	26
7.3	Osallistamisen menetelmät	26
7.4	Tiedontuotannon menetelmät	27
7.5	Arviointimenetelmät	28
8	Opinnäytetyön prosessi	29
8.1	Aloitus- ja suunnitteluvaihe	29
8.2	Käytännön toteutus	31
8.2.1	Esivaihe	31
8.2.2	Työstövaihe	33
8.2.3	Tarkistus- ja viimeistelyvaihe	34
9	Valmis tuotos	37
10	Pohdinta	40
10.1	Johtopäätökset	40
10.2	Ammatillinen kasvu	42
10.3	Luotettavuus ja eettisyys	44
10.4	Hyödynnettävyys ja jatkokehitysmahdollisuudet	46
	Lähteet	47

Liitteet

Liite 1 Saatekirje

Liite 2 Lupakysely varhaiskasvattajille

Liite 3 Lupakysely huoltajille

Liite 4 Palautelomake

Liite 5 Menetelmäkansio

1 Johdanto

Pedagoginen dokumentointi on jatkuva prosessi, jossa muodostetaan ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta havaintojen, dokumenttien ja niiden tulkinnan kautta. Se on työmenetelmä, joka mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen. (Opetushallitus 2018, 37.) Huoltajien osallisuus pedagogiseen dokumentointiin koetaan silti edelleen ongelmalliseksi. Heidät koetaan enemmän informaation vastaanottajina kuin yhteisen todellisuuden rakentajina (Rintakorpi 2018, 50).

Ajatus pedagogiseen dokumentointiin paneutumisesta opinnäytetyössämme, on lähtenyt aiheen ajankohtaisuudesta ja omasta innosta perehtyä kasvattajia velvoittavaan työmenetelmään. Huoltajien osallisuus on kiinnostava aihe, joka on myös nostettu keskiöön varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Myöhemmin tässä opinnäytetyössä käytämme termiä vasun perusteet. Lisäksi pedagogisen dokumentoinnin yksi tavoitteista on mahdollistaa huoltajien osallisuus lapsensa varhaiskasvatukseen.

Toiminnallisen opinnäytetyömme toimeksiantaja oli Karhunpesän päiväkoti Kontiolahdessa. Karhunpesässä on yksi ryhmä alle 3-vuotiaille, kaksi ryhmää 3–5-vuotiaille ja esiopetusryhmä. Päiväkodissa on myös avoimen varhaiskasvatuksen tilat, jossa toimivat leikkikerho ja perhekerho. Avoin varhaiskasvatus ei ollut osallisena opinnäytetyössämme.

Opinnäytetyössämme tuomme esille kattavasti tietoa opinnäytetyömme teoreettisesta viitekehyksestä. Avaamme käsitteitä pedagoginen dokumentointi, huoltajien osallisuus sekä osallistaminen ja varhaiskasvatus, joiden merkitys opinnäytetyössämme on erittäin keskeinen. Opinnäytetyömme tuotoksena syntyi Karhunpesän varhaiskasvattajien käyttöön menetelmäkansio, joka pitää sisällään kolme konkreettista menetelmää huoltajien osallistamiseksi pedagogisessa dokumentoinnissa.

2 Varhaiskasvatus Suomessa

2.1 Tavoitteellinen varhaiskasvatus

Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa lähdetään ajatuksesta, jossa lapsi kasvaa, kehittyy ja oppii vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa. Opetushallituksen laatima vasun perusteet on laadittu tämän oppimiskäsityksen pohjalta. Lapsi on omassa arjessaan utelias ja aktiivinen toimija. Hänen mielenkiinnon kohteensa, vahvuutensa ja osaamisensa suuntaavat varhaiskasvatuksen suunnittelua ottaen huomioon aikaisemmat kokemukset, valmiudet toimia sekä kulttuurisen taustan. Myönteiset kokemukset, hyvinvointi, turvallisuus sekä lämpimät vuorovaikutussuhteet ja yhteenkuuluvuuden tunne edistävät oppimista. Leikkimistä ja pedagogiikan merkitystä arvostetaan kokonaisvaltaisessa lapsen kasvussa ja kehityksessä. (Opetushallitus 2018, 21–22.)

Varhaiskasvatus on palvelukokonaisuus, jonka tehtävät ovat moninaisia. Varhaiskasvatuksen ensisijainen tehtävä on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen. Työtä tehdään yhdessä huoltajien kanssa ja heidän kasvatustyötään tukien. Varhaiskasvatuksella on tärkeä tehtävä myös tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi sekä syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Opittujen tietojen ja taitojen avulla vahvistetaan lasten osallisuutta niin omassa elinpiirissään kuin myös laajemmin yhteiskunnallisella tasolla tarkasteltuna. (Opetushallitus 2018, 14.) Varhaiskasvatustilain (540/2018) 2 § määrittää varhaiskasvatuksen tarkoittavan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, joka on pedagogisesti painottunutta.

2.2 Varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat

Varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi on opetushallitus antanut varhaiskasvatustilain perustuvan valtakunnallisen määräyksenä vasun perusteet, joka on oikeudellisesti velvoittava asiakirja. Tarkoituksena on yhteisvertaisten kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytysten luominen niille lapsille, jotka varhaiskasvatukseen osallistuvat. Vasun perusteissa määrätään tavoitteista ja sisällöistä laadukkaan

varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi sekä muun muassa lasten huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ja toteuttamista ohjaavien velvoitteiden taustalla on myös muita lainsäädäntöjä kuten esimerkiksi Suomen perustuslaki sekä kansainväliset sopimukset. (Opetushallitus 2018, 7, 15.)

Vasun perusteiden lisäksi varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus pitää sisälleen paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat sekä jokaiselle lapselle tehtävät yksilölliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Paikallisen suunnitelman varhaiskasvatuksen toteuttamisesta laativat varhaiskasvatuksen järjestäjät. Paikallinen vasun suunnitelma on myös velvoittava asiakirja ja sitä tulee arvioida ja kehittää yhdessä henkilöstön, huoltajien ja lasten kanssa. Paikallisissa suunnitelmissa tarkennetaan valtakunnallisia perusteita. Ne eivät voi sulkea mitään sisältöjä tai tavoitteita pois, mutta niissä voidaan huomioida paikallisia erityispiirteitä, mahdollisia pedagogisia painotuksia tai esimerkiksi lasten tarpeita. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat määrittelevät, ohjaavat ja tukevat varhaiskasvatuksen järjestämistä. Lapsen yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma puolestaan on lapselle laadittava asiakirja, joka turvaa jokaisen lapsen oikeuden saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Suunnitelma laaditaan jokaiselle päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle ja sen lähtökohtana on lapsen etu ja hänen tarpeensa. Lapsen vasusta nousevat tavoitteet vaikuttavat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun, toteuttamisen sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisen taustalla. Tätä suunnitelmaa on arvioitava vähintään kerran vuodessa, kuitenkin lapsen tarpeiden mukaan säännöllisesti. (Opetushallitus 2018, 7–10.)

Varhaiskasvatustlain yleisissä säännöksissä sekä lain varhaiskasvatusoikeutta käsittelevässä osiossa on erityisesti nähtävillä niitä lakisäätteisiä perusteita, jotka vaikuttavat opinnäytetyömme taustalla ja niitä esitellään seuraavaksi. Edellä mainitun vasun perusteiden lisäksi varhaiskasvatustlain (540/2018) 20 §:ssä ohjataan varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseen sekä veloitetaan varhaiskasvatuksen järjestäjän ja huoltajien väliseen yhteistyöhön eli huoltajan ottamiseen mukaan lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Varhaiskasvatustlain (540/2018) 3 §:ssä todetaan, että varhaiskasvatuksen tehtävänä on ”toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan

kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä”. Kuten pedagogisen dokumentoinnin menetelmää myöhemmin tarkasteltaessa käy selkeästi ilmi, pedagogisen dokumentoinnin yksi keskeisistä tehtävistä on mahdollistaa huoltajien osallisuus lapsensa varhaiskasvatukseen (Opetushallitus 2020a).

2.3 Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen oppimisen alueiden avulla

Ajatuksena laaja-alaisella osaamisella on tukea varhaiskasvatuksessa lapsen kasvua yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä, antaen samalla eväät läpi koko elämän kestävään osaamisen kehittämiseen. Tiedot, taidot, arvot, asenteet ja tahto muodostavat osaamisen kokonaisuuden, johon laadukkaalla pedagogisella toiminnalla tähdätään. Lasten kanssa harjoitellaan myös toimimista kulloisenkin tilanteen edellyttämällä tavalla, tietoja ja taitoja hyödyntäen. Laaja-alainen osaaminen vaikuttaa niin oppimisympäristöjen suunnittelussa ja kehittämisessä kuin koko varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa. (Opetushallitus 2018, 23–24.) Laaja-alaisen osaamisen kautta tietoja ja taitoja sovelletaan käytäntöön luovasti ja kriittisesti. Toiminta on arjen pedagogiikkaa, jonka taustalla ovat lasten oivallukset ja aloitteet. (Ahonen 2017, 44.)

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet on otettava huomioon koko lapsen hyvinvoinnin turvaamisessa, kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Lasten laaja-alainen osaaminen on yksi vasun perusteisiin kirjatuista keskeisistä tavoitteista, jotka kulkevat jatkumona läpi koko asiakirjan. Osa-alueita laaja-alaiselle oppimiselle ja sen edellytysten luomiselle on vasun perusteissa kuvattuna viisi erilaista: ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen sekä osallistuminen ja vaikuttaminen. (Opetushallitus 2018, 23–24.)

Ajattelun ja oppimisen lähtökohtana on vuorovaikutus toisten ihmisten ja myös ympäristön kanssa. Tällöin myös muuta oppimista on mahdollista tapahtua ja luo-

daan pohjaa elinikäiselle oppimiselle. Lasten ajattelu ja oppiminen tarvitsee kehittyäkseen monipuolisia ja merkityksellisiä kokemuksia, ihmettelyä, oivaltamista sekä oppimisen iloa. Leikit ovat tärkeässä roolissa mielikuvituksen, roolien, luovuuden, kokeilemisen ja tutkimisen mahdollistajana. Ajattelua ja oppimista tukee myös fyysinen aktiivisuus päivän aikana. Lasten kanssa on myös tärkeää harjoitella sinnikkyyttä ja ystävällisyyttä sekä oppia yhdessä tunnistamaan omia vahvuuksiaan. Kasvattajat tukevat lapsia rohkeasti tutustumaan toisiin ihmisiin sekä kieliin ja kulttuureihin ja moninaiseen ympäristöömme. (Opetushallitus 2018, 24–25.)

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen merkitystä. Kuinka ilmaisen itseäni ja ymmärränhän muita. Myös toisten ihmisten asemaan asettumista harjoitellaan, miltä toisesta tuntuu. Hyväksytään jokainen omista taustoistaan käsin ja tutustutaan erilaisiin kulttuureihin. On myös tärkeää oppia ratkaisemaan ristiriitoja rakentavalla tavalla ja samalla on mahdollista harjoitella asioiden tarkastelua monista eri näkökulmista. (Opetushallitus 2018, 25.) Suomi kansainvälistyy koko ajan enemmän ja yhteiskuntamme muuttuu monikulttuurisemmaksi. Varhaiskasvatuksen tehtävä ei ole kasvattaa tietynlaisia lapsia vaan erilaisia lapsia, jotka ovat yksilöllisiä ja arvokkaita omana itsenään. Kulttuurinen moninaisuus on erilaisuuden yksi ulottuvuus, jota käsitellään lasten kanssa tutkien, ihmetellen ja monipuolisesti käsitellen. (Ahonen 2017, 49–51.)

Lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen sekä perustaitojen harjoitteluun liittyy *itsestä huolehtimisen ja arjentaidot* -oppimisen alue. Pukeminen, riisuminen, ruokailuun liittyvät tavat, hygienia ja omista tavaroista huolehtiminen ovat keskiössä. Lepoa, ravintoa ja liikuntaa opetellaan arvostamaan sekä ilmaisemaan ja tunnistamaan tunteita. (Opetushallitus 2018, 25–26.) Yksi varhaiskasvatuksen keskeisimmistä tavoitteista on tunnetaitojen harjoittelu ja tukeminen, koska tunteet vaikuttavat toimintaamme kaiken aikaa, vaikka emme niitä tiedostaisikaan. Tunnetaidot auttavat itsesäätelyssä ja näitä taitoja tulee harjoitella jatkuvasti arjessa osana yhteistä toimintaa. (Ahonen 2017, 53.)

Lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa, sekä mahdollisuutta yhteiskunnalliseen osallistumiseen edistetään *monilukutaidolla sekä tieto- ja viestintäteknologisella osaamisella*. Monilukutaito tarkoittaa kykyä erilaisten viestien tulkintaan sekä niiden tuottamiseen. Ne voivat olla kuvia, tekstejä, numeroita, puhuttua materiaalia ja tieto voi olla vaikkapa mediassa tai kirjoissa. Monilukutaidon kehittyminen on perustana ajattelulle ja oppimiselle. Asioiden nimeäminen, erilaisien käsitteiden läpikäyminen, innostaminen sekä tutkiminen ja tuottaminen kehittävät monilukutaitoa ja lapsi tarvitsee tässä merkittävästi aikuisen mallia ja tukea. (Opetushallitus 2018, 26.) Ihmiset tekevät näkemästään erilaisia omaa ajattelua ohjaavia tulkintoja. Näistä tulkinnoista keskusteleminen ja niiden vertaileminen voi johtaa ymmärryksen laajentumiseen (Ahonen 2017, 57). Lisäksi lasten kanssa harjoitellaan tieto- ja viestintäteknologian turvallista käyttöä muun muassa leikeissä ja tutkimisessa. (Opetushallitus 2018, 26.) Teknologia auttaa laajentamaan oppimisympäristöä päiväkodin fyysisten rajojen ulkopuolelle (Ahonen 2017, 58).

Varhaiskasvatuksessa pidetään tärkeänä ja kunnioitetaan myös *osallistumista ja vaikuttamista*. Lapselle on tärkeää mahdollistaa oma ikätasoista päätöksentekoa ja osallisuutta sekä kuulluksi tulemisen tunnetta. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja ja kannustetaan oma-aloitteisuuteen. Kasvattajan tehtävänä on kuunnella ja vastata lapsen aloitteisiin. Samalla tulee harjoiteltua vuorovaikutustaitoja sekä sääntöjen ja sopimuksien merkitystä. (Opetushallitus 2018, 26–27.) Lapsen osallistumisen ja vaikuttamisen lähtökohdana on se, kuinka hän tulee kohdatuksi aikuisen toimesta. Aikuisen tulee ottaa huomioon lapsen yksilölliset vahvuudet, mielenkiinnon kohteet ja haasteet tukiesseen ja ohjatesaan tämän oppimaan oppimista. (Ahonen 2017, 59, 64.)

Vasun perusteisiin kirjattu viisi oppimisen aluetta. Näiden alueiden mukaisesti varhaiskasvatuksessa tulee työskennellä tavoitteellisesti. Oppimisen alueet ohjaavat henkilöstöä monipuolisen sekä eheytyneen pedagogisen toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen. Oppimisen alueet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi: kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Näiden

alueiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan arjessa lasten mielenkiinnon kohteiden ja taitotason mukaan. Oppimisenalueiden käsittelyssä aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista hetkistä. Tällä tavoin luotu pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista. (Opetushallitus 2018, 40.)

Kielten rikas maailma tuo esiin sen, kuinka varhaiskasvatuksessa kielellisten taitojen ja valmiuksien vahvistaminen on yksi sen merkittävimmistä tehtävistä. Varhaiskasvatuksessa toimitaan kuuden eri osa-alueen pohjalta kielellisten taitojen vahvistamiseksi. Keskeisiä teemoja ovat vuorovaikutustaidot, kielen ymmärtämisen ja puheen tuottamisen taidot, kielen käyttötaidot, kielellinen muisti ja sanavarasto sekä kielitietoisuus. Lapsen uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin tuetaan ja vahvistetaan, jolloin kielelliset taidot vahvistuvat ja lapsille avautuu uusia keinoja vaikuttaa ja olla osallinen. Tärkeää on kielellisten taitojen ohjaaminen ja tukeminen esimerkiksi mallintamalla, sanallistamalla sekä yhdessä keskustelemalla, jolloin kielen ymmärtämisen taidot kasvavat ja sanavarasto laajenee. (Opetushallitus 2018, 40–41.) Lapset ympäröidään rikkaalla kieli-maailmalla, vaikka he eivät itse osaisi sanoa sanaakaan. Kieli on voimakkaasti yhteydessä lapsen käsitykseen itsestään ja hänen paikkaansa sosiaalisessa yhteisössä. Kieli auttaa lasta tunne-, itsesäätely- ja vuorovaikutustaidoissa. (Ahonen 2017, 166–167.)

Eri *ilmaisun muotoihin* tutustuttaminen on myös yksi varhaiskasvatuksen tehtävistä, pitäen sisällään niin musiikillisen, kuvallisen, sanallisen kuin kehollisenkin ilmaisun. Tutustumista tehdään moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Nämä osaltaan edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. (Opetushallitus 2018, 42–44.) Lasten kanssa esimerkiksi eettisiä kysymyksiä voidaan lähestyä draaman kautta, joka helpottaa toisen ihmisen asemaan heittäytymisessä. Päiväkodissa tulisi olla mahdollista toteuttaa niin suunniteltua kuin vapaatakin taidekasvatusta, jonka eri vaiheet ovat merkityksellisiä lapsen oppimiselle. (Ahonen 2017, 194–197.)

Minä ja meidän yhteisömme tarkoittaa harjoittelua ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja siinä toimimista. Eettistä ajattelua, katsomuksia ja lähiyhteisöä tarkastellaan yhdessä eri näkökulmia hyödyntäen. Oppimisen alue tukee muun muassa vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. (Opetushallitus 2018, 44.) Varhaiskasvatus on pienelle lapselle tärkeä sosiaalinen ympäristö, jossa hän kasvaa, kehittyy ja oppii. Jokainen lapsi ja aikuinen tuo mukanaan omia toimintamalleja ja arvoja, jotka pitää saada toimimaan yhdessä. Tiedon lisääminen tuottaa ymmärrystä ja sitä kautta on mahdollista saavuttaa aitoa erilaisuuden hyväksymistä. (Ahonen 2017, 222, 228.)

Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan myös *tutkimaan ja toimimaan ympäristössä*, niin rakennetussa ympäristössä kuin luonnossakin. Lasten kanssa harjoitellaan matemaattisia käsitteitä sekä toimitaan ympäristö- ja teknologiakasvatuksen näkökulmista. Luokitellaan, vertaillaan ja etsitään säännönmukaisuuksia. Vahvistetaan luontosuhdetta, vastuullisuutta ja kestäväen elämäntavan ajatusta. (Opetushallitus 2018, 46–47.) Lasten ihmettelylle ja oivaltamiselle tulee antaa aikaa, ja ilmiöistä ja asioista voidaan etsiä yhdessä tietoa internetistä ja kirjoista. Monipuolinen tarkastelu kannustaa lapsia oppimaan kokeilemalla ja kehittää ongelmanratkaisukykyä ja kriittistä ajattelua. (Ahonen 2017, 247–248.)

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alue pitää sisällään liikkumisen, ruokakasvatuksen, terveyden ja turvallisuuden asioita. Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta siitä, että lapsilla on päivittäin mahdollisuus omaehtoiseen liikkumiseen niin sisällä kuin ulkonakin. Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta mahdollisuus fyysiseen aktiivisuuteen on tärkeää. Lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja kehitetään säännöllisesti ja tavoitteellisesti sekä moniaistisesti. Henkilöstö kannustaa liikunnan iloon ja eri vuodenaikoja hyödynnetään. Liikunnan ohella myös terveellisiin ruokailutottumuksiin oppimista edistetään. Ruokailuun suhtaudutaan myönteisesti ja yhteisistä ruokailuhetkistä luodaan kiireettömiä. Terveysteen ja turvallisuuteen liittyvät asiat ovat jokaisen omaan hyvinvointiin liittyvää keskustelua ja valmiuksien luomista sekä vaikkapa lähiliikenteessä oikeaoppisesti liikkumista. (Opetushallitus 2018, 47–48.)

3 Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa

3.1 Pedagoginen dokumentointi

Dokumentoinnilla tarkoitetaan karkeasti määriteltynä tallentamista. Tallentaa voidaan lasten kokemuksia, oppimista, kehitystä, ajattelua, yhteisten juhlien tunnelmaa yms. Dokumentoinnin kautta voidaan vanhemmille välittää tietoa lasten päiväkotiarjesta. (Ahonen 2017, 140.) Dokumentointi voidaan jakaa kahteen toisiinsa liittyvään osaan: dokumentoinnin sisältöön ja dokumentoinnin prosessiin. Sisällöllä tarkoitetaan esimerkiksi valokuvia, piirroksia, muistiinkirjoitettuja, videoita tai nauhoitettuja haastatteluita, lasten töitä, päiväkotiryhmän toiminnasta tehtyjä videoita tai muistiinpanoja sekä kasvattajien, lasten tai vanhempien keskusteluista tehtyjä tallenteita tai kasvunkansioita. Tämän sisällön reflektointi yhdessä oman tiimin, lasten ja vanhempien kanssa on dokumentoinnin prosessointia. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 10.)

Dokumentointi muuttuu pedagogiseksi, kun tietoa käsitellään ja hyödynnetään tavoitteellisesti pedagogista toimintaa suunniteltaessa, toteutettaessa, arvioitaessa ja kehittäessä. Dokumentointi tuo näkyväksi, kuinka lapsiryhmän mielenkiinnon kohteet ja lasten yksilölliset tarpeet heijastuvat pedagogisiin käytäntöihin. Dokumentteja käsiteltäessä voidaan myös tarkastella lasten osallisuuden toteutumista ryhmän toiminnassa. Dokumentoinnilla saadaan aikaan sisältöjä, kun taas pedagogisella dokumentoinnilla suunnataan ja muokataan varhaiskasvatuksen toimintaa dokumenteista saadun tiedon avulla. (Ahonen 2017, 140; Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2018, 10, 21.) Vasun perusteissa pedagogiikalla tarkoitetaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteuttamiseksi järjestettyä suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, joka pohjautuu erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon. Se läpäisee koko varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin, oppimisympäristöt sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä tulee olla yhteinen ymmärrys lasten oppimisen ja hyvinvoinnin edistämisestä parhaalla tavalla sekä pedagogista asiantuntemusta. (Opetushallitus 2018, 22.)

Pedagogiikan toteuttamiseen tarvitaan tietoperustaa ja ammatillista koulutusta. Ammatillisuuden perusta on ymmärrys siitä, miten ja miksi työtä tehdään. Varhaiskasvattajan on kehitettävä pedagogista osaamistaan jatkuvasti, koska varhaiskasvatustieteellinen tieto lisääntyy ja kehittyy koko ajan. (Ahonen & Roos 2019, 13–14.) Kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudella edistetään lapsen kokonaisvaltaista oppimista ja hyvinvointia parhaalla mahdollisella tavalla vahvistaen lapsen laaja-alaista osaamista (Opetushallitus 2018, 23).

Pedagoginen dokumentointi pohjautuu Reggio Emilia -pedagogiikkaan, joka on lasta kunnioittavaa ja kuuntelevaa. Oppiminen perustuu lasten, aikuisten ja ympäristön väliseen vuorovaikutukseen. Voidaan miltei puhua kasvatusyhteisöstä. Lapseen suhtaudutaan uteliaana ja tutkivana olentona ja pedagoginen kasvatusajattelu on jatkuvassa muutosprosessissa. Reggiolaisuudessa ei ole olemassa tiettyä valmista mallia, vaan perusajatus lähtee muutamasta hyvästä toimintaperiaatteesta. Ajatellaan, että lasten täytyy saada kokea iloa omasta tärkeydestään, uusien kokemusten synnyttämisestä ja toisten uskomisesta heidän kykyihinsä. Tavoitteena suuntauksessa on, että lapsi pystyy itsenäiseen päätöksentekoon, hän arvostaa itseään ja ystävyysuhteitaan sekä on kykenevä ratkaisujen löytämiseen ja uusien mahdollisuuksien avautumiseen. (Paalasmaa 2011, 277–279, 281.)

Reggiolaisuudessa ajatellaan myös ympäristön olevan opettaja. Siksi sen halutaan olevan innostava ja virikkeitä antava. Seinillä on lasten tekemiä töitä heidän nähtävillään, jotta lapsilla olisi alusta lähtien mahdollisuus reflektointiin. Reggiolaisuudessa puhutaan rikkaista lapsista, jolla tarkoitetaan lasten sisäistä voimaa ja tahtoa kasvamiseen. Dokumentointi toimii reflektoinnin välineenä. Lapset näkevät dokumenttien avulla oman kasvamisen polkunsä, ja heidän huoltajansa saavat paremman käsityksen lastensa maailmasta ja voivat päästä siitä osalliseksi. Dokumentointi auttaa myös kasvattajia omassa ammatillisessa kasvusaan. (Wallin 1996, 24, 27, 101, 122.)

Vasun perusteissa määritetään pedagoginen dokumentointi työmenetelmäksi, joka pitää sisällään varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen

ja kehittämisen. Siinä havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat prosessinomaisen jatkuvassa liikkeessä olevan kehän, joka tuottaa ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. (Opetushallitus 2018, 37, 39.) Suunnitteluun, toteuttamiseen, arviointiin ja kehittämiseen on parhaimmillaan oikeus ja mahdollisuus kaikilla juuri pedagogisen dokumentoinnin ansiosta vahvistuen samalla yhteisöllisyyden tunnetta sekä lisäten vuorovaikutusta lapsen eri elämänpiirien sisällä ja välillä. Pedagoginen dokumentointi tarjoaa hyvät välineet varhaiskasvatustilain ja siihen liittyen varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamiseksi. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2018, 32, 55, 66.)

Pedagogisen dokumentoinnin tavoitteena on 1) oppia tuntemaan yksittäistä lasta, 2) mahdollistaa huoltajien osallisuus lapsensa varhaiskasvatukseen, 3) ymmärtää lasten välisiä suhteita, ja 4) tunnistaa ja tiedostaa henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. (Opetushallitus 2020a.) Pedagoginen dokumentointi korostaa yhteisöllisyyttä ja vuorovaikutusta. Samalla se liittyy perheet tiiviiseen yhteistyöhön varhaiskasvattajien kanssa. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2018, 32.) Dokumentoinnin avulla lapsen eri elinpiirit kuten koti, päiväkotiki, mummola ja kaveripiiri, yhdistyvät kokonaisuudeksi, jossa lapsi oppii, kasvaa ja voi hyvin. Lapsen toimiessa eri ympäristöjen yhteisvaikutuksessa hänen oppimisensa syvenee, vahvistuu ja monipuolistuu. Pedagoginen dokumentointi voi tällöin toimia kasvatuksellisena työkaluna, joka lisää vuorovaikutusta. Lasten ajattelun ja toiminnan havainnointi ja dokumentointi auttaa lisäämään ja syventämään sekä varhaiskasvattajien että huoltajien tietoa ja kokemusta lapsesta. Narratiivisessa dokumentoinnissa kuuluvat lapsen, huoltajan ja varhaiskasvattajan kertomukset toisiaan täydentäen. Dokumenttien arvo löytyy niiden kautta heränneistä keskusteluista, jotka voivat ohjata muuttamaan toimintaa. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 66.)

Dokumentoinnin avulla varhaiskasvatuksen työntekijöiden lapsituntemus syvenee, jolloin toimintaa voidaan suunnitella ja toteuttaa entistä paremmin vastaamaan lasten persoonallisia tarpeita ja kiinnostuksen kohteita. Lisäksi dokumentointi tekee toimintaa näkyväksi, jolloin huoltajilla on mahdollisuus saada entistä paremmin tietoa lapsen varhaiskasvatuksen sisällöistä ja laadusta ja lapsen hyvinvoinnista ja toiminnasta lapsiyhteisössä. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen

2017, 66.) Dokumentointi tuo huoltajat lähemmäksi varhaiskasvatuksen arkea ja luonnetta (Parikka-Nihti 2011, 47). Tämän voisi olettaa kasvattavan huoltajien arvostusta varhaiskasvatusta kohtaan ja lisäävän heidän osallisuuttaan. Kodin ja varhaiskasvatuksen instituutioiden kohdatessa ja kommunikoidessa mahdollistetaan entistä paremmin lapsen kokonaisvaltainen oppiminen ja hyvinvointi. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 66.)

Pedagogisella dokumentoinnilla on myös tärkeä tehtävä varhaiskasvatuksen tuuksi tekemisessä yhteiskunnallisella tasolla. Tekemällä kasvatustoimintaa näkyväksi varhaiskasvattajat, lapset ja huoltajat voivat osallistua lapsuutta koskevaan demokraattiseen keskusteluun ja päätöksentekoon. Päätäjien ymmärryksen lisääntyminen voisi tuoda lisää varoja varhaiskasvatukseen. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 66.)

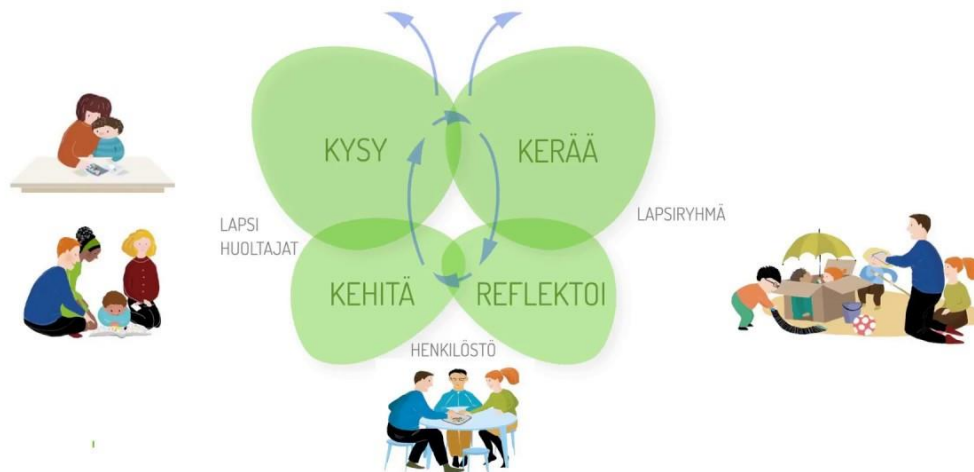
3.2 Pedagogisen dokumentoinnin prosessi

Pedagoginen dokumentointi on elävä ja muuttuva prosessi, joka liittyy kaikkeen mitä tapahtuu. Näin ollen sen käyttöön ei ole olemassa vaiheittaisia, yksinkertaisia ja selkeitä ohjeita. Pedagogisen dokumentoinnin jäsentämiseksi ja ajattelun helpottamiseksi se on kuitenkin jaettu viiteen suuntaa antavaan vaiheeseen: kysyminen, dokumentointi, tulkitseminen, johtopäätösten tekeminen ja toiminnan muuttaminen. Näitä vaiheita avaamme seuraavaksi. Tärkeää on kuitenkin muistaa, ettei prosessi etene koskaan näin suoraviivaisesti ja että prosesseja on käytännössä liikkeellä useita samaan aikaan. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2018, 78.)

Kysymyksillä ja oletamuksilla suunnataan havainnointia ja dokumentointia. Kasvattajat haluavat ymmärtää lapsiryhmässä esiin nousseita ilmiöitä tai tapahtumia. Yhtä lailla he voivat olla kiinnostuneita myös omasta toiminnastaan. Vastauksia saatetaan haluta tai tarvita asioiden ymmärtämiseen tai toiminnan kehittämiseen entistä lapsilähtöisempään suuntaan. Tämän ensimmäisen vaiheen jälkeen tehdään havaintoja ja dokumentoidaan vaikutelmia ja näkökulmia joko ryhmän tai

yksittäisen lapsen tasolla. Kun dokumentteja on kerätty ja tuotettu, voidaan asioita alkaa pohtia jäsentyneemmin ja syvällisemmin. Esimerkiksi valokuvia ja lapsihaastatteluja voidaan tulkita alussa esitettyihin kysymyksiin peilaten. Tässä vaiheessa voi esiin nousta myös uusia kysymyksiä. Pohdintavaiheen jälkeen tehdään tulkintoihin pohjautuvia johtopäätöksiä, joiden perusteella puolestaan muutetaan toimintaa. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2018, 78.) Pedagogisen dokumentoinnin prosessi voidaan vielä selkeyden vuoksi tiivistää neljään vaiheeseen: kysy, kerää, reflektoi ja kehitä. Puhutaan niin sanotusta perhosmallista, joka esitellään kuvassa 1. (Opetushallitus 2020a.)

Jokaisella tasolla pedagogisen dokumentoinnin prosessi etenee tiettyjen vaiheiden kautta

Kuva 1. Pedagogisen dokumentoinnin perhosmalli. (Opetushallitus 2020a).

Pedagogista dokumentointia tarkastellaan neljällä eri tasolla: yksittäisen lapsen, lapsiryhmän, huoltajien ja henkilöstön tasolla (Opetushallitus 2020b). Tässä opinäytetyössä keskitytään huoltajien tasoon.

4 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Varhaiskasvatuksen ja perheen välisen yhteistyön tulkinnat ovat vaihdelleet aikojen saatossa. Kasvatusyhteistyötä on luonnehdittu vanhempien valistamiseksi,

vanhempainkasvatukseksi, kotien kasvatustyön tukemiseksi, vanhempien vaikut-tajuudeksi ja kasvatuskumppanuudeksi. (Kekkonen 2012, 33.) Nykyään puhu-taan huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä (Opetushallitus 2018, 34). Laa-dukkaan varhaiskasvatukseen saavuttamiseksi tarvitaan varhaiskasvatuksen ja lapsen perheen integroitumista. Yhteisen vuorovaikutuksen perustana on molem-pien osapuolien vahvuuksia kunnioittava, avoin ja luottamuksellinen yhteistyö. (Hujala, Junkkari & Mattila 2006, 1.) Varhaiskasvattajalla on vastuu rakentaa am-matillinen asiakassuhde huoltajien kanssa ja ylläpitää sitä (Kekkonen 2012, 102).

Huoltajan ja varhaiskasvattajan suhdetta voidaan kuvata vertikaalisella ja hori-sontaalaisella kuvaustavalla. Vertikaalisessa kuvaustavassa varhaiskasvattajat ovat asiantuntijoita ja huoltajan odotetaan olevan enemmän vastaanottaja ja myötäilijä. Poikkeavat mielipiteet voidaan tulkita ongelmallisiksi. Huoltajien näke-mykset ovat enemmänkin toiveita, joita toteutetaan mahdollisuuksien mukaan, kuin kasvatustoiminnalle tärkeitä asioita. Horisontaalisessa kuvaustavassa asi-antuntijuus on rinnakkaista. Niin varhaiskasvattajalla kuin huoltajallakin on oma, erilainen asiantuntijuus lapsen kasvatuksessa. Yhteistyöllä ja keskustelujen avulla voidaan muodostaa kokonaiskuva lapsesta. Mahdollisimman laaja näke-mys lapsesta mahdollistaa lapsen tarpeiden ja yksilöllisyyden huomioimisen. (Alasuutari 2010, 43–48.)

4.1 Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoite

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on sitouttaa huoltajat ja var-haiskasvatushenkilöstö yhdessä edistämään lasten tervettä ja turvallista kasvua, kehitystä ja oppimista (Opetushallitus 2018, 34). Voitaissiinkin puhua pedagogi-sesta kumppanuudesta (Alasuutari 2010, 21). Kasvatusyhteistyön perustana ovat luottamuksen rakentaminen, tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyön vuorovaikutuksellisuus edellyttää henkilöstöltä aloitteelli-suutta ja aktiivisuutta. (Opetushallitus 2018, 34.)

Yhteistyö huoltajien kanssa on lasten varhaiskasvatuksen aikaisten tapahtumien ja kokemusten jakamista, henkilöstön ja huoltajien havainnoista keskustelua sekä varhaiskasvatussuunnitelmien yhdessä laatimista. Luottamuksellinen

suhde helpottaa vaikeidenkin asioiden esiin ottamista esimerkiksi, jos herää huoli lapsen hyvinvoinnista tai kehityksestä. (Opetushallitus 2018, 34.) Varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa varhaiskasvattaja saa huoltajalta tietoa lapsesta ja ehkä myös varmuutta omalle toiminnalleen samalla, kun lapsen yksilöllinen huomioiminen mahdollistuu. Huoltajalta saatu tieto luo edellytykset varhaiskasvattajan asiantuntevalle ja yksilölliselle kasvatustyölle. (Alasuutari 2010, 48.)

Yhteistyön koetaan pääsääntöisesti sujuvan hyvin varhaiskasvatuksen ja huoltajien välillä. Hyvän yhteistyön edellytyksenä on avoin ja luottamuksellinen keskusteluyhteys ja myös rohkeus nostaa esiin niin hyviä kuin huonojakin lapsen kasvuun ja kasvattamiseen liittyviä asioita. Huoltajat kokevat epäviralliset, lapsen tuonti- ja hakutilanteisiin liittyvät keskustelut jopa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tekoon tähtääviä keskusteluja, vasukeskusteluja, tärkeämmiksi. Pääsääntöisesti huoltajat ovat tyytyväisiä varhaiskasvatukseen, kun heidän lapsensa viihtyvät hoidossa. Huoltajien tyytyväisyyteen yhteistyöstä vaikuttavat lapsen yksilöllinen huomioiminen, henkilökunnan asenne lasta kohtaan sekä henkilöstön ammattitaito. (Hujala, Junkkari & Mattila 2006, 5–9.)

Huoltajille vasukeskustelu on lapsen asioihin syventymistä tavalla, joka ei ole perusarjessa mahdollista. He saavat varhaiskasvattajilta tietoa lapsen päiväkotiarjesta; hänen mieltymyksistään, toimintatavoistaan ja kaverisuhteistaan siellä. He saavat myös ammattilaisen arvion ja näkemyksen lapsestaan. Tiedon vastaanottamisen lisäksi vasukeskustelu on neuvottelutilanne, jossa huoltaja ja varhaiskasvattaja sopivat yhteisen kasvatustyön peruseriaatteista ja käytännöistä. Vasukeskustelu on merkityksellinen kohtaaminen niin huoltajan kuin varhaiskasvattajankin näkökulmasta muun muassa siinä tapahtuvan lasta koskevan tiedon välittämisen vuoksi (Alasuutari 2010, 64–65, 197).

Vasukeskustelut voidaan välillä kokea pakollisiksi pidettäväksi. Tähän kokemukseen vaikuttaa varhaiskasvattajan asenne, jos lomake käydään vain nopeasti kohta kohdalta läpi sen suuremmin keskustelematta. Jos kasvattaja osoittaa lapsen tuntemusta ja kiinnostusta huoltajan näkökulmiin, koetaan vasukeskustelut hedelmällisinä. Huoltajat kokevat usein vasulomakkeen täyttämisen hankalaksi.

Osa huoltajista epäilee, ettei vasukeskustelussa käydyt asiat siirry päiväkodin jokapäiväiseen toimintaan. Kasvattaja ei välttämättä kerro huoltajan tärkeäksi koemia asioita muille ryhmän kasvattajille. Tällöin keskusteluja ei pidetä hyödyllisenä eikä huoltaja koe pääsevänsä osalliseksi päiväkodin arkeen. (Alasuutari 2010, 67–75.) Kasvattajat kokevat ongelmallisimpina tilanteet, joissa huoltajat ovat haluttomia keskustelemaan lapsensa asioista. Osa huoltajista ei tunnu olevan kiinnostuneita kasvatustapaista eivätkä tällöin myöskään kerro riittävästi lasta koskevista asioista varhaiskasvatuksen henkilöstölle. (Hujala ym. 2006, 5–6.)

4.2 Huoltajien osallisuus

Vasun perusteet velvoittaa tarjoamaan huoltajille mahdollisuutta osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa (Opetushallitus 2018, 34). Varhaiskasvatuksen henkilöstöä haastetaan ottamaan huoltajia entistä enemmän mukaan niin paikallisten vasujen kuin myös oman lapsen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. On mietittävä uusia toimintatapoja ja -malleja huoltajien aktivointiin ja mietittävä kuinka heidän näkemyksensä saadaan esiin. (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2018, 20.)

Huoltajien osallisuus on merkittävä osa yhteistyötä, jossa oleellista on molemminpuolinen kunnioitus ja kuulluksi tuleminen kokemuksesta. Osallisuuden ylläpitämisessä tarvitaan jaettava asiantuntijuutta, yhteisen tiedon jakamista ja yhteistyötä. (Parikka-Nihti 2011, 40.) Yhteistyön avulla voidaan myös helpottaa huoltajien verkostoitumista, joka vahvistaa yhteisöllisyyttä ja tukee henkilöstön työtä (Opetushallitus 2018, 34). Huoltajien yhdistyminen lasten hyväksi on synnyttänyt jopa vanhempaintoimikuntia. Huoltajat voivat toimia varhaiskasvatuksen vaikuttajina kunta- ja valtiotasolla. (Parikka-Nihti 2011, 41.)

Käsite osallisuudesta voi olla hyvinkin vaikeasti määriteltävä ja rajattava. Osallisuuden merkityssisällöt vaihtelevat ajassa ja paikassa sekä käyttöyhteydessään. Myös elämänsä eri vaiheissa osallisuus voi olla erilaista. Puhutaan moniulotteisesta ja monitasoisesta kuulumisen ja tekemisen kokonaisuudesta. (Särkelä-Kukko 2014, 34–35, 48.) Osallisuus on ennen kaikkea kokemus, joka pohjautuu

tunteisiin ja yhteenkuuluvuuteen. Yksilöllä on siinä vaikutusmahdollisuuksia itseään, ympäristöään tai yhteiskuntaa koskevissa asioissa ja hän voi kokea olevansa aktiivinen, sitoutunut toimija. Vahva merkitys on päätöksentekoprosessissa ja siihen osallistumisessa. (Rouvinen-Wilenius 2014, 51.)

Yksinkertaisesti ajateltuna osallisuudessa on kyse yhteisöön, ympäristöön tai yhteiskuntaan kiinnittymisestä. Se pitää sisällään yhteenkuuluvuuden tunteen syntymistä, turvallisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Tässä yhteydessä on syytä toki muistaa, että osallisuus ja siihen tukevien toimintakäytänteiden luominen on vastavaroista toimintaa edellyttäen yhteisöltä jäsenen kunnioittamista ja jäseniltä aktiivista mukaan tulemistä. Toisaalta on tärkeää myös huomata, että yhteiskunnassamme elää aina myös niitä, jotka eivät halua osallistua tai olla osallisena. (Särkelä-Kukko 2014, 48–49, 52.)

Osallisuutta on viime aikoina korostettu ja se on varsin hallitseva tavoite. Yhtä lailla merkityksellisenä on pidetty niin lasten kuin huoltajienkin osallisuutta, vaikuttamista sekä mahdollisuutta tulla kuulluksi. (Nivala & Ryyänen 2019, 238.) Vasun perusteissa tulee esille, kuinka kaikessa toiminnassa tulee edistää osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Niin lasten, huoltajien kuin varhaiskasvattajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä tulee arvostaa ja osallisuuteen tähtääviä toimintamalleja tietoisesti kehittää. Osallisuuden kautta lapselle kehitty muun muassa kyky ymmärtää yhteisöä, vastuuta ja valintojensa seurauksia. Toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa tulee mahdollistaa lasten ja huoltajien osallisuus ja on tärkeää muistaa, että jokaiselle henkilöstön jäsenellä on tärkeä paikkansa kasvatusyhteisössä. (Opetushallitus 2018, 30.)

Osallisuuden kanssa lähekkäinen käsite on osallistaminen, joka voidaan nähdä osallisuuden mahdollistamisena sekä yksilön kannustamisena. Se on myös keino aktivoida. Tarve, halu ja motivaatio osallistumiselle on tällöin syntynyt muualla kuin osallistujan mielessä ja yksilöä pyydetään, vaaditaan tai kehoitetaan osallistumaan tiettyyn toimintoon. Osallistamisella voidaan tukea ja vahvistaa osallisuuden ja kuulumisen tunnetta ja niiden rakentumista. Tärkeää on kuitenkin kiinnittää huomiota osallistamisen muotoihin ja tapoihin sekä erityisesti siihen, että yksilöllä

olisi tunne näiden tapojen ja menetelmien valinnanmahdollisuuksista. (Särkelä-Kukko 2014, 35, 47.)

5 Aikaisemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt

Pedagogista dokumentointia on tutkittu vielä varsin vähän, mutta aihe kiinnostaa koko ajan enemmän ja enemmän. Kati Rintakorpi on tehnyt aiheesta väitöskirjan ”Varhaiskasvatuksen tallentamisesta kohti pedagogista dokumentointia”, jossa hän kertoo neljästä aiheesta tekemästään tutkimuksesta. Esittelemme näistä kaksi. Ensimmäinen on laadullinen tutkimus, jossa selvitettiin pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen liittyviä näkökulmia päiväkodin pienimpien lasten ryhmässä lasten aloittaessa varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen työkaluna on käytetty niin kutsuttua Viuhkaa, johon varhaiskasvattajat ja vanhemmat ovat tallentaneet valokuvia ja muistiinpanoja. Aineisto on syntynyt Viuhkan materiaalista, varhaiskasvattajien kuvaamista videoista lasten toiminnasta, tutkijan videoimista varhaiskasvattajien avoimista haastatteluista sekä vanhemmille suoritetusta sähköpostihaastatteluista. Tulokset osoittivat, että Viuhka auttoi lasta käsittelemään kokemuksiaan kotona ja päiväkodissa sekä sopeutumaan uuteen ympäristöön. Lisäksi Viuhkan avulla tieto liikkui kodin ja päiväkodin välillä tehden lapsen tunteista ja mielenkiinnon kohteista näkyviä. (Rintakorpi 2018, 44–45.)

Toinen tutkimus käsittelee vertailevan tutkimuksen keinoin ”dokumentoinnin yhteyksiä varhaiskasvatuksen oppimisympäristöihin, lasten toimintaan ja oppimiseen sekä taitoihin ja ominaisuuksiin”. Tulokset osoittivat, että pedagogisen dokumentoinnin ja yhdessä lasten kanssa tehdyn kehittämis- ja suunnittelutyön välillä oli vahva tilastollisesti merkitsevä yhteys. Pedagoginen dokumentointi lisäsi 1) varhaiskasvatuksen luovuutta, leikillisyyden painottamista ja prosessimaisuutta, sekä 2) lasten positiivista tunneilmaisua, korkeaa sitoutuneisuutta, sekä turvallista kiintymyssuhdetta varhaiskasvattajiin. Paljon pedagogista dokumentointia käyttävät varhaiskasvattajat olivat tyytyväisempiä omaan ammatilliseen suoriutumiseensa kuin ne, jotka käyttivät vain vähän pedagogista dokumentointia. Myös ristiriitaisia tai ei-toivottuja yhteyksiä löytyi. Rungas pedagoginen doku-

mentointi lisäsi lasten autonomiaa ja vähensi varhaiskasvattajien ja lasten yhteistä aikaa. Vanhempien rooli oli pedagogista dokumentointia runsaasti käyttävillä varhaiskasvattajilla olla informaation vastaanottajina ei yhteisen sosiaalisen todellisuuden rakentajina. (Rintakorpi 2018, 47–50.)

Noora Järviluodon opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää vanhempien näkökulmia osallisuudesta ja varhaiskasvatuksen kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella. Opinnäytetyössä on hyödynnetty sekä laadullisia että määrällisiä menetelmiä. Tulosten mukaan vanhemmat kokevat tärkeimpinä osallistumisen muotoina keskustelun ja päivittäisten kuulumisten vaihtamisen kasvattajien kanssa, tuonti- ja hakutilanteiden kohtaamiset sekä lapsesta jaetun tiedon puolin ja toisin. (Järviluoto 2018.)

Niko Toivasen opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää varhaiskasvatushenkilöstön ajatuksia pedagogisesta dokumentoinnista sekä sen käytön lähtötaso. Työ on toteutettu laadullisena tutkimuksena teemahaastattelua käyttäen. Tuloksista käy ilmi, että kaikkia pedagogisen dokumentoinnin osa-alueita ei vielä käytetä kokonaisvaltaisesti ja erityisesti vanhempien osallisuus koettiin haastavana. (Toivonen 2019.)

6 Opinnäytetyön lähtökohdat

6.1 Toimeksiantaja ja alustava idea

Toimeksiantajamme on Karhunpesän päiväkotikoti Kontiolahden kirkonkylällä. Opinnäytetyömme kohderyhmänä on päiväkodin varhaiskasvattajat. Karhunpesän päiväkodissa on yksi 0–2-vuotiaiden ryhmä, kaksi 3–5-vuotiaiden ryhmää, esiopetusryhmä ja avoimen varhaiskasvatuksen ryhmä. Yhteensä päiväkodissa työskentelee 14 kasvatusvastuullista kasvattajaa sekä kaksi avustajaa. (Kontiolahti 2020.)

Saimme ajatuksen tehdä opinnäytetyön pedagogisesta dokumentoinnista keväällä 2019. Halusimme liittää siihen jotenkin huoltajien osallistamisen. Ensimmäisen ideointipalaverin pidimme Kontiolahden varhaiskasvatuksen päällikön kanssa toukokuussa 2019. Aluksi ajattelimme haastatella huoltajia osallistamisen menetelmistä. Varhaiskasvatuksen päällikkö neuvoi meitä sisällyttämään opinnäytetyöhömme vain yhden tai kaksi päiväkotia, jotta saisimme mahdollisimman hyvin juuri kyseisessä päiväkodissa hyödynnettäviä tuloksia. Lopulta päädyimme tekemään varhaiskasvattajille menetelmäkansion huoltajien osallistamisesta pedagogiseen dokumentointiin. Halusimme tehdä menetelmäkansion, jotta se olisi muokattavissa ja täydennettävissä päiväkodin arjessa.

6.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Kuten edellä on tullut ilmi, huoltajien osallisuus oman lapsensa varhaiskasvatukseen on uuden vasun perusteiden ansiosta vahvistunut ja sen merkitys korostunut. Samoin pedagogisen dokumentoinnin velvoittavuus on nostettu keskiöön. Halusimme opinnäytetyöllämme vastata tähän haasteeseen. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli helpottaa pedagogisen dokumentoinnin prosessin käyttöä varhaiskasvatuksen arjessa. Tavoitteena oli tuoda ideoita huoltajien osallistamiseksi pedagogisessa dokumentoinnissa varhaiskasvattajille. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi menetelmäkansio varhaiskasvattajien käyttöön.

Koska pedagoginen dokumentointi on alalla vielä verraten uutta ja arjen käytännöt vasun perusteiden mukaiseen työskentelyyn tältä osin vasta kehittymässä, halusimme luoda kasvattajille pohjaa ja ideoita pedagogisen dokumentoinnin tueksi heidän työssään. Tavoitteena oli tuottaa menetelmiä, jotka ovat luonteva osa päivittäistä varhaiskasvatusta ja näin ollen näyttäytyvät toteutettavina ja mahdollisina. Lisäksi huoltajia ajatellen halusimme, että he voisivat kokea todella olevansa osallisina oman lapsensa varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

Oman ammatillisen kasvun näkökulmasta tavoitteena oli, että opinnäytetyötämme olisi mahdollisimman paljon hyötyä jatkossa työssämme. Halusimme si-

säistää pedagogisen dokumentoinnin prosessin niin, että se muuttuisi luontevaksi osaksi varhaiskasvatuksen opettajan työtä. Pedagogisen dokumentoinnin kuuluu kulkea punaisena lankana läpi varhaiskasvatuksen toiminnan (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 6).

7 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö. Toiminnallisen opinnäytetyön olisi hyvä olla työelämälähtöinen, käytännönläheinen ja osoittaa alan tietojen ja taitojen riittävää hallintaa. Toiminnallinen opinnäytetyö tähtää toiminnan kehittämiseen ja sen tuloksena saadaan konkreettinen tuotos, kuten opas tai tapahtuma. Opinnäytetyön toteutustavalla tarkoitetaan keinoja, joita käyttämällä tuotos saavutetaan. Toiminnallinen opinnäytetyö voi sisältää myös tutkimuksellisia piirteitä, kuten erilaisten selvitysten tekemistä. Kuitenkin aineiston ja tiedon kerääminen tulee toiminnallisessa opinnäytetyössä harkita tarkoin, ettei työmäärä kasva kohtuuttomaksi. Selvitys on aiheellista tehdä silloin, jos aiheesta on vähän julkaistua tietoa tai kohderyhmää ei vielä tiedetä tai sen tarpeita tunneta. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tutkimuskäytäntöjä hyödynnetään kevyempinä kuin tutkimuksellisissa opinnäytetyöissä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 10, 51, 56–57.) Opinnäytetyömme tuotoksena on menetelmäkansio varhaiskasvattajille.

Raportoinnin on toiminnallisessakin opinnäytetyössä täytettävä tutkimusviestinnän vaatimukset. Raportissa käy ilmi mitä, miksi ja miten on tehty, millaista työprosessia on käytetty sekä millaisiin tuloksiin ja johtopäätöksiin on päädytty. Raportin koostamista helpottaa, kun prosessin alusta lähtien täyttää opinnäytetyöpäiväkirjaa, joka toimii muistin tukena. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 19, 65.) Olemme alusta lähtien pitäneet yhteistä opinnäytetyöpäiväkirjaa, johon merkitsemme prosessin vaiheet ja ajatuksiamme.

7.2 Opinnäytetyötä ohjaava prosessi

Opinnäytetyömme mukailee Salosen (2013, 16–19) konstruktivistista mallia kehittämistoiminnan prosessin etenemisestä. Malliin sisältyy hankkeen huolellinen suunnittelu ja vaiheistus, toiminnasta oppiminen ja osallistaminen. Lisäksi läsnä ovat tutkimuksellinen kehittämisote ja monipuolinen menetelmäosaaminen. Koko prosessin ajan mukana kulkee reflektointi. Malli pitää sisällään neljä eri osa-aluetta: aloitusvaihe, suunnitteluvaihe, käytännöntoteutus ja valmis tuotos. Käytännön toteutus jakautuu esivaiheeseen, työstämiseen, tarkistusvaiheeseen ja viimeistelyvaiheeseen.

Valitsimme konstruktivistisen mallin, koska se sopii opinnäytetyömme luonteeseen. Käytännön toteutuksen sykliä voidaan toistaa tarpeen mukaan, jos viimeistelyvaiheessa huomataan puutteita. Varhaiskasvattajat olivat mukana prosessin eri vaiheissa. Heidän antaman palautteen avulla voitiin menetelmäkansiota muokata mahdollisimman hyvin heitä palvelevaksi.

7.3 Osallistamisen menetelmät

Salosen (2013, 22) mukaan osallistamisen menetelmiä on monia esimerkiksi työpajat, keskustelut, pienryhmät, kokoukset ja kirjalliset menetelmät. Valitsimme osallistamisen muodoiksi aivoriihen, ryhmäkeskustelun ja menetelmäkansion testaamisen, joissa osallistimme varhaiskasvattajia. Halusimme heidät mukaan prosessin joka vaiheeseen, koska he tulevat olemaan menetelmäkansion käyttäjiä.

Aivoriihen avulla pyritään kehittämään turvallisessa ympäristössä suuri määrä luovia ideoita jokaisen ryhmän jäsenen osallistuessa (Innokylä 2012). Aivoriihi auttaa tuomaan esille ihmisten moninaisia kokemuksia, näkemyksiä, tietoa ja ideoita. Kenenkään ideoita ei saa tässä vaiheessa arvioida. (Tevere 2020.) Valitsimme aivoriihen osallistamisen menetelmäksi, koska halusimme saada mahdollisimman luovia ja tuoreita ideoita.

Ryhmäkeskustelussa tarkoituksenmukaista on puolestaan saada osallistujat vuorovaikutukseen keskenään, jolloin tuotetaan erityistä aineistoa. Parhaimmillaan osallistujien välinen vuorovaikutus ja erilaiset näkökulmat ruokkivat toisiaan ja synnyttävät uusia näkökulmia ja huomioita. Ryhmällä tulisi olla jonkinlainen yhteinen tehtävä ja yhteiset tavoitteet, jotta he olisivat kiinnostuneita keskustelemaan aiheesta keskenään. (Valtonen 2005, 224, 226, 229.) Ryhmäkeskustelun valitsimme, koska ajattelimme ajatusten jakamisen tuovan uusia ajatuksia ja syventävän jo olemassa olevaa tietoa.

Kehittämistoiminnassa osallistamisen menetelmänä voidaan käyttää kokeilevaa toimintaa, jolla selvitetään tuotoksen toimivuus käytännössä (Salonen 2013, 22). Kolmantena osallistamisen menetelmänä oli menetelmäkansion testaaminen lapsiryhmissä. Ohjeistimme kasvattajia valitsemaan yhden kolmesta kansion menetelmästä ryhmänsä testaukseen. Toivoimme, että kaikki menetelmät tulisivat testatuiksi, mutta tärkeintä oli, että valittu menetelmä palvelisi parhaiten juuri siinä lapsiryhmässä. Testausaika oli kuusi ja puoli viikkoa ja keräsimme sen päätteeksi varhaiskasvattajilta palautteen.

7.4 Tiedontuotannon menetelmät

Käyttämämme osallistamisen menetelmät tuottivat myös tietoa, jota hyödynsimme menetelmäkansion kasaamisessa. Ryhmäkeskustelun keskeisenä antina on osallistujien yhteinen tiedon tuottamisen prosessi (Pietilä 2017, 89). Menetelmäkansion kokoamisen jälkeen annoimme sen päiväkotiin testattavaksi. Kehittämistoiminnassa käytetään samoja tiedonhankintamenetelmiä kuin tutkimuksessa, mutta joustavammin. Näitä menetelmiä ovat esimerkiksi kyselyt, haastattelut, havainnointi ja dokumentointi. (Salonen 2013, 23.) Testijakson jälkeen keräsimme kansiosta käyttökokemuksia ja ajatuksia kansion käytettävyydestä jatkossa. Keräsimme käyttökokemuksia kyselylomakkeella (liite 3), jossa oli avoimet, laadulliset kysymykset. Kyselylomake on mittausväline, jonka avulla saadaan kerättyä tietoa kyselytutkimusta varten. Kyselylomaketta voidaan käyttää myös palautteen keräämiseen. (Vehkalahti 2008, 11.) Jo ohjeistusta antaessa pyysimme kasvattajia laittamaan käyttökokemukset heti ylös, jotta saisimme

mahdollisimman paljon rehellistä ja rakentavaa palautetta. Kysyimme palautetta heti testijakson päätyttyä.

Myös opinnäytetyöpäiväkirja on tiedontuotannon menetelmä. Se helpottaa toiminnasta oppimista ja reflektiota. (Salonen 2013, 23.) Kirjoitimme koko opinnäytetyöprosessin ajan yhteistä opinnäytetyöpäiväkirjaa, johon merkitsimme kaikki opinnäytetyöhön liittyvät ajatukset, suunnitelman muutokset ja prosessin etene-
misen. Tämä helpotti opinnäytetyöprosessin auki kirjoittamista.

7.5 Arviointimenetelmät

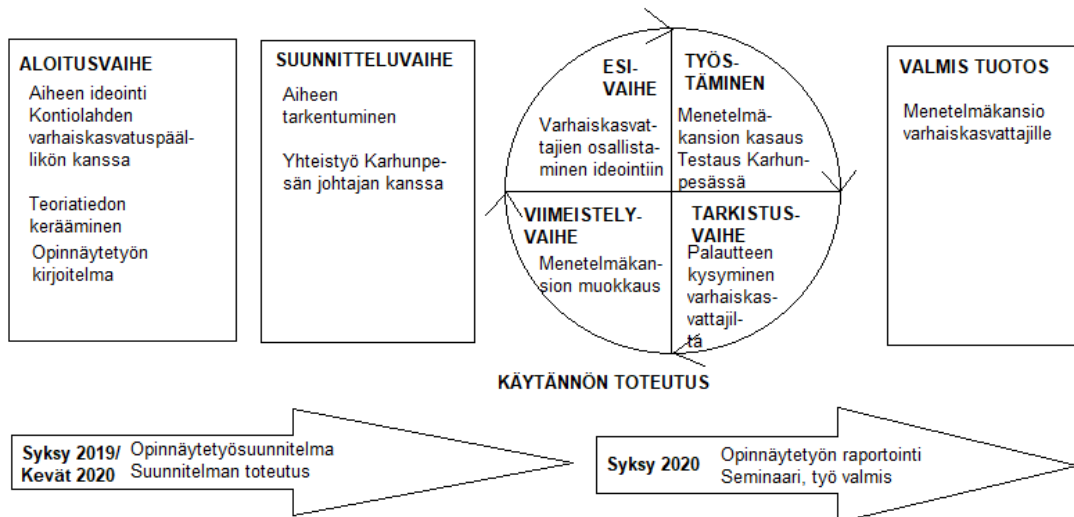
Konstruktivistisessa mallissa arviointi on reflektointia prosessin eri vaiheissa. Inhimilliset tekijät on otettava huomioon tasavertaisen ja vuorovaikutteisen keskustelun kautta. Tuotoksen yhteinen arviointi on tärkeää viimeistelyn kannalta (Salonen 2013, 16.) Teimme jatkuvaa reflektointia keskenämme opinnäytetyön prosessista. Kysyimme testausjakson aikana kaksi kertaa sähköpostilla varhaiskasvattajilta kuulumisia ja varmistimme, että heillä oli menetelmät käytössä. Näin pystyimme myös reagoimaan heti ongelmiin ja antamaan lisäohjeistusta. Opinnäytetyöprosessiamme arvioitiin yhdessä toimeksiantajan kanssa. Opinnäytetyön ja menetelmäkansion vaiheita lähetimme varhaiskasvatuspäällikölle testattavaksi ja kommentoitavaksi.

Kehittämistyössä arviointi ei ole erillinen tehtävä, vaan sitä täytyy tehdä prosessin joka vaiheessa. Arviointiaineistot voivat muodostua virallisen ja epävirallisen kehittämistoiminnan dokumentaatiosta. (Toikko & Rantanen 2009, 82.) Virallisena arvioinnin dokumenttina toimivat varhaiskasvattajilta saadut palautteet. Epävirallista dokumentointia edusti opinnäytetyöpäiväkirja.

Opinnäytetyöohjaukset olivat osa arviointia, joissa saimme ohjaavilta opettajilta palautetta työn sisällöstä. Ohjauksissa oppi koko ajan myös ryhmän muiden opiskelijoiden saamasta palautteesta, jota pystyi soveltamaan omaan työhön. Palautteen avulla pystyimme näkemään kehittämiskohteet, mutta myös onnistumiset tulivat esiin.

8 Opinnäytetyön prosessi

Tässä luvussa esittelemme oman opinnäytetyö prosessimme etenemistä yksityiskohtaisesti ja se kuvataan kuviossa 1. Prosessiin kuuluu seitsemän eri vaihetta, joista jokainen on avattu teorian kautta ja linkitetty käytäntöön.

Kuvio 1. Opinnäytetyön konstruktivistinen malli (mukaillen Salonen 2013, 20).

8.1 Aloitus- ja suunnitteluvaihe

Aloitusvaiheessa linjataan hankkeen suuntaa, mietitään kehittämisen tarvetta ja toimintaympäristöä sekä määritetään niitä toimijoita, jotka ovat osallisia prosessissa. Toimijat yhdessä käyvät keskustelua työn onnistumisen kannalta tärkeistä asioista ja aihetta rajataan. (Salonen 2013, 17.) Opinnäytetyömme prosessi nytkähti hiljalleen liikkeelle keväällä 2019. Olimme molemmat entuudestaan toisillemme tuttuja ja satuimme keskustelemaan omista opinnoistamme. Meillä oli suunnitelmissa valmistua samaan aikaan, joten päätimme tehdä opinnäytetyön yhdessä. Myös kiinnostus pedagogiseen dokumentointiin ja sen syvällisempään tarkasteluun oli molempia yhdistävä tekijä. Aihetta rajataksemme päädyimme hyvinkin yksimielisesti keskittymään huoltajien osallisuuteen. Osaltaan tähän vaikutti molempien kokemus varhaiskasvatuksen työstä ja näkemys huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön haasteista.

Toinen konstruktivistisen mallin vaiheista on suunnitteluvaihe, jonka aikana tehdään suunnitelma toiminnasta. Suunnitelmaan kirjataan prosessin tekemisen kannalta merkitykselliset asiat siinä laajuudessaan kuin ne ovat sillä hetkellä tiedossa. Tärkeitä huomioitavia asioita ovat tavoitteet, ympäristö, mukana olevat toimijat, aineistot, tiedonhankintamenetelmät ja dokumentointitavat. Myös vastuut ja tehtävät määritetään. Mahdollisimman huolellinen suunnittelu on avainasemassa, mutta tarkennuksia tapahtuu vielä prosessin edetessä. (Salonen 2013, 17.)

Opinnäytetyön tekeminen omalle työnantajalle tuntui alusta asti hyvin selkeälle ja järkevälle vaihtoehdolle. Työelämässä jo ollessa on opinnäytetyön aiheen perusteltua liittyä sen hetkiseen työnantajaan ja tämän tarpeisiin (Vilkkä & Airaksinen 2003, 23). Suunnitteluvaiheessa kävimme keskustelemassa myös opinnäytetyömme toimeksiantajan edustajan, varhaiskasvatuksen päällikön kanssa. Hänen pedagoginen vahva osaamisensa auttoi meitä näkemään niitä järkeviä vaihtoehtoja, joita meillä oli käytettävissämme opinnäytetyötä tehdessämme ja aihetta rajatessamme. Hyvin nopeasti päädyimme siihen, että teemme toiminnallisen opinnäytetyön, jonka tuotoksena on menetelmäkansio.

Suunnitteluvaiheen aloitimme keräämällä teorian tietoa ja perehtymällä siihen. Seuraavaksi valitsimme käytettävät menetelmät ja aikataulutimme prosessin. Suunnittelimme myös, keitä prosessissa on mukana. Aluksi olimme ajatelleet haastatella huoltajia ja kerätä heiltä ideoita osallistamisen menetelmiin. Tulimme kuitenkin siihen tulokseen, että aiheena pedagoginen dokumentointi on huoltajille vaikeasti hahmotettavissa, joten uusia ideoita ei ehkä huoltajien haastatteluista tulisi. Tästä syystä päädyimme osallistamaan varhaiskasvattajia. Ajattelimme, että alan ammattilaisilta saisimme hyvin ideoita, kuinka ottaa huoltajat paremmin pedagogisen dokumentoinnin prosessiin mukaan. Teimme kirjallisen opinnäytetyösuunnitelman, joka hyväksyttiin helmikuussa 2020. Tämän jälkeen allekirjoitimme toimeksiantosopimuksen Karhunpesän päiväkodinjohtajan kanssa.

8.2 Käytännön toteutus

8.2.1 Esivaihe

Suunnitelman valmistuttua siirrytään nopealla aikataululla esivaiheeseen, joka tarkoittaa kehittämissympäristöön siirtymistä ja työskentelyn organisointia yhdessä muiden toimijoiden kanssa (Salonen 2013, 17). Heti opinnäytetyömme suunnitelman hyväksymisen jälkeen pidimme ideointi-illan Karhunpesän varhaiskasvattajille. Halusimme ottaa varhaiskasvattajat mukaan suunnitteluun, jotta saisimme tehtyä heille menetelmäkansioista mahdollisimman käyttökelpoisen väliaineen. Halusimme kuulla mitä menetelmiä on jo käytetty ja minkälaisia menetelmiä kaivattaisiin. Lisäksi ajattelimme osallistamisen sitouttavan varhaiskasvattajat menetelmäkansion testaukseen myöhemmin prosessissa.

Valmistimme Karhunpesän päiväkodin kasvattajia ideointi-iltaa varten saatekirjeen muodossa (liite 1). Saatekirjeessä toimme esiin keskeistä tietoa opinnäytetyöstämme ja houkuttelimme kasvattajia virittämään ajatuksia pedagogisesta dokumentoinnista huoltajien osallisuuden näkökulmasta ja ottamaan ajatuksissa huomioon huoltajien osallistamisen toiminnan suunnitteluun, toteutukseen sekä arviointiin. Saatekirje oli tarkoitus tuoda esille talon yhteisessä palaverissa ja näin sitouttaa kasvattajat tutustumaan siihen ennen yhteistä ideointi-iltaa. Yhteinen palaveri asian äärellä ei opinnäytetyömme aikataulullisista syistä ollut kuitenkaan mahdollinen. Saatekirje jaettiin jokaiseen tiimiin henkilökohtaisesti ja selitettiin mistä on kyse. Lisäksi se laitettiin päiväkodin taukotilaan ilmoitustaululle kaikkien näkyville, muistutukseksi.

Yhteisen ideointi-illan aloitimme kahvittelulla ja rupattelulla. Kokonaisuutena ilta piti sisällään aivoriihi -menetelmän ja ryhmäkeskustelun. Varsinaisen ideoinnin aluksi pohjustimme vielä aihetta käymällä läpi saatekirjeen (liite 1). Muistutimme, että haemme ideoita huoltajien osallistamiseksi pedagogisen dokumentoinnin prosessiin. Pyysimme varhaiskasvattajia miettimään huoltajien osallistamista menetelmin, joita voi helposti käyttää varhaiskasvatuksen arjessa. Ohjeistimme varhaiskasvattajia ajattelemaan mahdollisimman luovasti, mutta pitämään myös pedagogisen dokumentoinnin prosessia mukana ajatuksissa. Alustuksen kesto

oli noin 10 minuuttia. Yhteisen alustuksen jälkeen jaoimme varhaiskasvattajat neljään pienryhmään varsinaista ideointia varten. Ideoinnin välineenä hyödynsimme aivoriihi -nimistä menetelmää. Aivoriihessä kirjataan ylös kaikki esille tulleet ideat, joita on mahdollista jatkojalostaa myöhemmin (Haukijärvi, Kangas, Knuutila, Leino-Richert & Teirasvuo 2014, 19). Pyysimme, että kasvattajat kirjaisivat villitkin ajatuksensa ylös heille jaettuihin isoihin papereihin.

Aivoriiheä varten teimme ennakkoon alustavaa ryhmäjakoa ja ryhmiin jakamisen periaatteita. Suunnittelimme ryhmäjaot niin, että ryhmänjäsenillä olisi mahdollisimman samanlainen koulutus pohja. Eli, että varhaiskasvatuksen opettajat ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajat muodostaisivat omat ryhmänsä. Ajattelimme, että näin saisimme eri ryhmistä erilaisia näkökulmia aiheeseen. Sovelsimme spontaanisti ryhmäjakoa vielä juuri ennen aivoriihen aloitusta poissaolojen vuoksi. Jaetuista pienryhmistä yksi koostui kolmesta varhaiskasvatuksen opettajasta ja toinen kahdesta varhaiskasvatuksen opettajasta sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajasta. Kolmas pienryhmä koostui kolmesta varhaiskasvatuksen lastenhoitajasta ja neljäs ryhmä kahdesta varhaiskasvatuksen lastenhoitajasta sekä kahdesta avustajasta. Yhteensä iltaan osallistui siis 11 varhaiskasvattajaa ja 2 avustajaa. Päiväkodin työntekijöistä oli poissa yksi hoitaja ja yksi opettaja. Lisäksi toinen tämän opinnäytetyöntekijöistä työskenteli ideointi-illan aikaan Karhunpesän päiväkodissa mutta ei osallistunut ryhmiin.

Ryhmät jakautuivat eri tiloihin työskentelyrauhan turvaamiseksi. Aikaa keskusteluun oli 20 minuuttia. Kävimme välillä kysymässä, kaipaavatko he neuvoja. Aikatauluun suunnittelimme tähän vaiheeseen mahdollisuuden jatkaa pienryhmätoimintaa, mikäli kasvattajien keskustelut ja ideoinnit tuntuivat sitä vaativan. Aikatauluttamamme keskusteluajan päättyessä ryhmillä oli vielä erittäin hyvät ja antoisat keskustelut käynnissä, joten annoimme jatkoaikaan noin 10 minuuttia. Yhteensä aikaa pienryhmätoiminnalle oli siis näin ollen 30 minuuttia.

Kun pienryhmätyöskentelyn aika loppui, kokoontuimme vielä kaikki yhteen. Kosimme ajatuksia yhteen ryhmäkeskustelulla ja mietimme ideoiden toteuttamismahdollisuuksia. Ryhmäkeskustelun avulla toivoimme saavamme uusia ideoita siihen, kuinka huoltajat saataisiin osallisiksi pedagogiseen dokumentointiin.

Aikaa loppukeskusteluun oli varattu noin 15 minuuttia ja olimme varautuneet sitä jatkamaan tarvittaessa. Jokainen pienryhmä esitteli lyhyesti omat ajatuksensa, jonka jälkeen jäi aikaa yhteiselle vapaalle keskustelulle. Kirjasimme keskustelun muistiin, voidaksemme palata siihen myöhemmin. Jo ensimmäisestä puheenvuorosta kävi ilmi, että varhaiskasvattajat kokevat huoltajien osallistamisen hankalaksi. Moni toi esiin, kuinka hankalaa huoltajia on saada osallistumaan toimintaan. Puhuttiin vanhempainilloista ja erilaisista tapahtumista. Aivoriihi ei toiminut ihan toivomallamme tavalla, koska varhaiskasvattajat enimmäkseen kirjasivat ylös tapoja, joilla he ovat huoltajia osallistaneet. Päällimmäiseksi ajatukseksi jäi, että pedagoginen dokumentointi koetaan ylimääräiseksi, aikaa vieväksi työksi. Pedagogisen dokumentoinnin prosessi ei kokonaisuudessaan näkynyt varhaiskasvattajien ideapapereissa, vaan prosessin yksittäisinä osina. Ryhmäkeskusteluun käytettiin lopulta aikaa 25 minuuttia. Kokonaisuudessaan kahvitteluun, alustukseen, aivoriiheen sekä ryhmäkeskusteluun käytettiin ajallisesti noin puolitoista tuntia.

8.2.2 Työstövaihe

Suunnitteluvaiheen jälkeen seuraavaksi tärkein vaihe konstruktivistisessä mallissa on työstövaihe eli käytännön toteutus. Vaiheessa realisoituvat kaikki suunnitelmaan kirjatut asiat, joten vaihe on tekijälleen vaativin ja raskain sekä kestoltaan pisin. Vaiheessa nousevat esiin suunnitelmallisuus ja vastuullisuus sekä itsenäinen työskentely. Vuorovaikutuksen merkitys korostuu ja epävarmuuden sietäminen, sinnikkyys ja itsensä kehittäminen ovat osa vaihetta. Ohjaajuudella, vertaistuellalla ja palautteella on tärkeä merkitys onnistumisen, mutta myös ammatillisen oppimisen kannalta. (Salonen 2013, 18.) Opinnäytetyössämme työstövaiheeseen kuului menetelmäkansion kasaaminen ja varhaiskasvattajien sitouttaminen testaukseen. Varhaiskasvattajat lupasivat myös antaa kirjallista palautetta testausjakson loputtua.

Aloitimme menetelmäkansion kasaamisen käymällä läpi varhaiskasvattajien kirjaamat ideat ja ajatukset. Etsimme mahdollisia yhtäläisyyksiä tai pedagogisen dokumentoinnin prosessin aihioita ja osia, joista pääsisimme alkuun menetelmien

kasaamisessa. Varhaiskasvattajien ideoista nousi selkeästi kolme eri asiaa: 1) huoltajien osallistaminen lapsen mielenkiinnon kohteiden ja lempileikkien selvittämiseen, 2) varhaiskasvatuksen arjen dokumentointi kuvin ja kirjoituksin, ja 3) arjen keskustelut huoltajien kanssa. Nämä kolme asiaa päätimme sisällyttää menetelmäkansioon tuleviin menetelmiin. Papereita läpikäydessä tuli selväksi, ettei pedagogisen dokumentoinnin prosessi ole varhaiskasvattajille selkeä. Myös ryhmäkeskustelun anti oli tässä vaiheessa tarkastelun alla, josta oli käynyt ilmi huoltajien osallistamisen vaikeus. Tämä ohjasi meitä suunnittelemaan mahdollisimman yksinkertaisia menetelmiä. Halusimme menetelmiemme pohjaksi Opetushallituksen pedagogisen dokumentoinnin perhosmallin, koska se oli selkeä ja riittävän yksinkertainen. Perhosmallin käyttöön saimme luvan Kati Rintakorvelta. Kiinnitimme huomiota nimenomaan pedagogisen dokumentoinnin prosessiin ja sen vaiheiden selkeään esille tuomiseen menetelmiä kuvatessamme.

Päätimme luoda kansioon arjessa helposti toteutettavia, yksinkertaistettuja ja pilkottuja menetelmiä, kuvattuna havainnollisesti vaihe vaiheelta. Toimme myös teorian kautta kevyesti esiin, miksi pedagogista dokumentointia kannattaa käyttää, ja miksi huoltajia kannattaa osallistaa tässä prosessissa. Teoria tuotiin menetelmäkansioon sekä avattuna tekstiksi, mutta myös havainnollisesti ja yksinkertaisesti pilkottuna vaihe vaiheelta eteneväksi.

8.2.3 Tarkistus- ja viimeistelyvaihe

Tarkistusvaiheessa syntynyttä tuotosta arvioidaan yhteistyössä prosessiin kuuluneiden toimijoiden kanssa. Arvioinnin perusteella tuotosta on mahdollista vielä työstää lisää ja muokata tai prosessissa voidaan siirtyä suoraan seuraavaan vaiheeseen. Ajallisesti vaihe voi olla hyvinkin lyhytkestoinen. Arviointia itsessään sisältäyty prosessin kaikkiin vaiheisiin. Tarkistusvaihetta seuraavassa viimeistelyvaiheessa viimeistellään tuotos ja raportoidaan koko prosessi. Ajallisesti vaihe kestää yleensä kauan ja siinä voi olla osallisena muitakin toimijoita, jotka ovat sitoutuneita prosessiin. (Salonen 2013, 18.)

Opinnäytetyömme tarkistusvaiheessa menetelmäkansio lähetettiin Karhunpesän päiväkodinjohtajan matkassa menetelmiä testaaviin varhaiskasvatusryhmiin, joita oli neljä. Seuraavalle päivälle olimme sopineet Teams-palaverin niin, että jokaisesta testiryhmästä oli paikalla yksi varhaiskasvatuksen opettaja. Teams on yhteistyösovellus, jonka kautta voi pitää kokouksia, käydä keskusteluja ja jakaa tiedostoja tietokoneen tai mobiililaitteen välityksellä (Microsoft 2020). Teams-palaveriin päädyttiin korona-ajan tuomien rajoitteiden vuoksi, kun päiväkodeissa piti välttää ulkopuolisten vierailuja. Lisäksi se helpotti aikataulutusta, kun kaikki osallistujat pystyivät osallistumaan palaveriin omalta työpaikalta kesken työpäivän. Palaverissa edustavat opettajat oli valittu opinnäytetyömme yhteyshenkilöiksi. Yhteensä paikalla oli siis neljä varhaiskasvatuksen opettajaa.

Palaverissa kävimme menetelmäkansion läpi. Tässä vaiheessa kävi ilmi, että osa palaveriin osallistuneista oli nopeasti silmäillyt kansion läpi ja osa oli nyt ensi kertaa kansion äärellä. Kasvattajat saivat kysyä meiltä akuutteja mieleen tulevia kysymyksiä ja pohdittiin yhdessä aikataulua. Tässä vaiheessa yksi varhaiskasvattaja kysyi, mitä ajoimme takaa kansion ensimmäisellä menetelmällä. Tajusimme, että menetelmä oli sekavasti kuvattu ja kaipasi vielä selkeyttämistä otsikosta lähtien. Kehotimme tiimeissä miettimään testattavan menetelmän soveltuvuutta nimenomaan omalle ryhmälle, tämän hetken tarvetta palvellen mahdollisimman hyvin. Tiimi on pieni ryhmä ihmisiä, joilla on toisiaan täydentäviä taitoja ja yhteisesti sovittu päämäärä (Heikkilä 2002, 1–17). Varhaiskasvatuksessa tiimityöskentelestä on muodostunut yksi keskeinen organisoinnin muoto (Karila, 2011, 81), jossa yhden ryhmän varhaiskasvattajat ovat yksi tiimi.

Kaikissa askarruttavissa kysymyksissä kerroimme olevamme saatavilla ja vastaavamme mielellään kaikkiin kysymyksiin. Testijakson aikana lähestyimme kaksi kertaa sähköpostilla kutakin ryhmää varmistaaksemme testauksen onnistumisen. Ensimmäinen yhteydenotto sähköpostitse tehtiin jo heti ensimmäisellä testivierokolla. Tällöin halusimme lopullisen tiedon siitä, mitä menetelmää kukin ryhmä oli päättänyt testata, oliko homma lähtenyt käyntiin sujuvasti tai oliko jotain kysymyksiä herännyt. Halusimme varmistua testauksen lähtevän käyntiin hyvin ja näin kasvattajilla oli luontainen mahdollisuus jo heti alussa kysyä ja vaihtaa ajatuksia.

Kaikissa ryhmissä oli tähän mennessä päätetty testattava menetelmä. Kolme varhaiskasvatusryhmää oli laittanut jo käytännön työn alulle. Näistä kahdessa menetelmänä oli Viikon puuhat näkyväksi, joista yhtä oli lähdetty toteuttamaan perinteisesti paperille varhaiskasvatusryhmän eteistilaan ja toista sähköiseen muotoon. Kolmannessa testauksen aloittaneessa ryhmässä oli jo aikaisemmin ollut käytössä Whatsapp-ryhmä lasten huoltajille ja he halusivat valita testimenetelmäkseen myös samaisen sovelluksen käytön. Tavoitteena heillä kehittämisen näkökulma sovelluksen hyödyntämisessä. Neljännessä ryhmässä oli ollut haasteita päästä alkuun henkilöstön poissaolojen vuoksi, mutta hekin pääsivät hyvin testaukseen kiinni jo heti seuraavalla viikolla oman Viikon puuhat menetelmänsä kanssa.

Yksi yhteydenotto meihin päin tuli puhelimitse toisella testiviikolla. Tällöin keskustelua käytiin huoltajilta pyydettyihin lupiin liittyen (liite 3). Varhaiskasvattaja kertoi, etteivät kaikki huoltajat suostuneet allekirjoittamaan pyydettyä lupalomaketta, vaikka he olivat päiväkodille antaneet dokumentointi luvan. Kysyimme ohjaavalta opettajalta, kuinka tämä vaikuttaisi meidän opinnäytetyöhömmä. Sovimme, että näiden huoltajien mahdollisia palautteita käytettävistä menetelmistä ei otettaisi huomioon opinnäytetyössämme. Ilmoitimme asiasta Karhunpesään kaikille testaukseen osallistuneille ryhmille ja testaaminen sai jatkua.

Karhunpesän kasvattajien kanssa olimme yhteydessä myös muutoin työasioihin liittyen, jolloin meillä oli mahdollisuus kysyä kuulumisia opinnäytetyömme suhteen. Yhteydenpitoa oli siis läpi koko testijakson, jonka lopussa järjestimme vielä Teams-palaverin loppuyhteenvettoa varten. Keräsimme suullista palautetta ja kokemuksia, mutta myös ohjeistimme vielä kertaalleen palautelomakkeen täytöstä. Suullisesti annettu palaute oli myönteistä. Sen mukaan varhaiskasvattajat kokivat saaneensa uusia ideoita huoltajien osallistamiseen ja pitivät menetelmiä selkeinä toteuttaa.

Menetelmäkansion testijakson päätyttyä syyskuun lopussa, palautelomakkeet palautuivat meille täytettyinä. Liitteessä 4 näkyvät kysytyt kysymykset. Käsissämme oli siis neljä palautelomaketta, joista saimme hieman tietoa menetelmä-

kansion käytettävyyteen liittyen. Suurin osa palautteista käsitti kommentteja menetelmien tuomasta lisäarvosta kasvattajan työn tukena ja uusien ideoiden antajana.

Menetelmäkansion kolmesta menetelmästä oli käytännön testiin päätyntä siis kaksi. Yksi varhaiskasvatusryhmä oli testannut Whatsapp-sovelluksen hyödyntämistä ja kolme ryhmää oli tehnyt viikon puuhia näkyväksi. Testattavat menetelmät olivat ryhmille sillä hetkellä mielekkäitä toteuttaa tai jotain samansuuntaista oli jo ajateltu ennakoon. Testaamatta jäi siis menetelmä lapsen mielenkiinnon kohteiden selvittämiseksi. Kasvattajat kokivat, että testattujen menetelmien käyttö on auttanut keskustelunaloituksissa huoltajien kanssa. Viikon puuhut näkyväksi -menetelmä on helpottanut tehtyihin asioihin palaamista ja keskustelun käymistä lasten ja huoltajien kanssa. Yhdessä palautteessa kerrottiin, että arviointia ja kehittämistä on ollut helpompia toteuttaa valmiiden ohjeiden avulla. Kahdessa ryhmässä vanhemmat olivat antaneet positiivista palautetta siitä, että ovat saaneet enemmän tietoa lastensa päivästä varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvattajat kokivat saaneensa uusia ideoita huoltajien osallistamiseen menetelmäkansiosta.

Teams-palavereissa, puhelimesta sekä kasvotusten saatu suullinen palaute auttoi meitä muokkaamaan menetelmien ohjeistuksia ymmärrettävämpään muotoon. Myös se, että itsellämme oli taukoa menetelmäkansion muokkaamisesta, auttoi huomaamaan mitkä kohdat vaativat selvennystä ja auki kirjoittamista. Viimeistelimme näiden pohjalta menetelmäkansion.

9 Valmis tuotos

Konstruktivistisen mallin vaiheet huipentuvat valmiiseen tuotokseen, joka on yleensä opas, kirja, esite tai kansio (Salonen 2013, 19). Karhunpesän päiväkodin kasvattajilta saatujen ajatuksien pohjalta kokosimme menetelmäkansion (liite 5) huoltajien osallistamisesta pedagogiseen dokumentointiin varhaiskasvatushenkilöstön käyttöön. Emme tehneet opasta vaan kansion, jotta sitä pystyy henkilöstö täydentämään uusilla ideoilla ja menetelmillä varhaiskasvatuksen arjessa ja jo-

kainen päiväkodin ryhmä pystyy muokkaamaan sitä itselleen toimivaksi ja tekemään muistiinpanoja. Toivomme, että menetelmäkansioistamme tulee konkreettinen apu varhaiskasvatushenkilöstölle käytettäväksi arjessa. Valmis tuotos levitetään käyttöön (Salonen 2013, 19). Karhunpesään annettiin valmiit kansiot kaikkiin niihin neljään ryhmään, jotka olivat mukana testijaksolla.

Tuotoksen kirjoitustyylin tulee olla kohderyhmää puhuttelevaa ja sisällön kannalta tarkoituksenmukaista (Vilkkä & Airaksinen 2003, 129). Menetelmäkansio rakentuu kansilehdestä ja kasvattajalle suunnatuista saatesanoista, joiden yhteydessä on kuvaus menetelmäkansion sisällöstä sekä ohjeita ja ajatuksia menetelmäkansion käyttöön. Myös pienimuotoinen teoriaosuus on koottu käyttötarkoituksen tueksi ja muistutukseksi pedagogisen dokumentoinnin merkityksestä. Päädyimme laittamaan tuotokseen teoriaa vain sen verran kuin oli välttämätöntä, jotta kansio pysyisi houkuttelevana ottaa käyttöön. Kansiossa on esitelty pedagogisen dokumentoinnin perhosmallin avulla prosessin eri vaiheet yksitellen. Nämä vaiheet on koodattu eri värein helpottamaan prosessin eri vaiheiden hahmottamista. Näillä samoilla väreillä ja vaiheilla on koodattu menetelmäkansiossa seuraavana esitetyt kolme menetelmää.

Kasvattajan työn kannalta lapsen ainutkertaisten tarpeet ja kiinnostuksen kohteet ovat merkittäviä (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 14). Siksi kansion ensimmäisessä menetelmässä selvitetään lapsen mielenkiinnon kohteita. Tätä tehdään varmasti jokaisessa päiväkotiryhmässä tavalla tai toisella. Halusimme ottaa mukaan tällaisen menetelmän, jotta varhaiskasvattajat ymmärtäisivät, ettei pedagoginen dokumentointi ole vaikeaa. Ensi ajatuksena on halu lähteä selvittämään varhaiskasvatusryhmän lapsien mielenkiinnonkohteita. Ryhmän kasvattajat miettivät yhteisesti ne keinot, joilla asiaa lähdetään selvittämään huoltajilta. Keinoja voivat olla erilaiset kyselylomakkeet, vaikkapa kuvat/videonpätkät tai huoltajien kanssa käydyt keskustelut. Näistä saatuja tietoja käydään ryhmässä yhdessä läpi niin aikuisten kesken kuin lapsiryhmässäkin. Tästä seurauksena valitaan yhdessä niitä asioita, joita halutaan ryhmän oppimisympäristöön tuoda.

Dokumentointi kasvattaa huoltajien tietoa siitä, mitä lapsi varhaiskasvatuksessa tekee (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 20). Toisena menetelmänä kansiossa onkin viikko-ohjelman hyödyntäminen huoltajille välitettävän tiedon lähteenä. Ajatuksena on halu selvittää sitä, mitä tietoa huoltajille voidaan lähteä tuomaan ihan perusarjesta/mitä tietoa huoltajat arjesta kaipaavat. Perinteinen viikko-ohjelma lähtee laajenemaan informatiivisempaan muotoon. Huoltajille esillä olevaan viikkosuunnitelmaan lisätään päivittäin informaatiota päivän aikana toteutuneista puuhista ja viikon lopulla esillä on mukava kooste. Informaatio voi olla muun muassa valokuvia, tekstiä, lausahduksia lasten suusta tai vaikkapa askartelu tai laulunsanat. Huoltajien kanssa voidaan pysähtyä keskustelemaan dokumentin äärelle. Heiltä voidaan kysyä toiveita tai ajatuksia siitä, minkälaista informaatiota he haluavat varhaiskasvuspäivästä ryhmätasolla. Käyttökokemuksien ja oman ryhmän tarpeiden perusteella kasvattajat käyvät keskustelua siitä millaisia asioita viikko-ohjelmaan kirjataan ja kenen vastuulla se on. Myös lasten ja muun työyhteisön kommentteja kannattaa kuunnella herkällä korvalla toiminnan kehittämiseksi.

Pedagogiseen kommunikointiin huoltajien kanssa voidaan hyödyntää uudenlaisia viestinnän keinoja (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 21). Kolmanneksi menetelmäksi valikoitui Whatsapp-sovelluksen hyödyntäminen varhaiskasvatuksen arjessa. Whatsapp on ilmainen älylaitteille ladattava pikaviestisovellus, jolla voi pitää yhteyttä toisiin viestien tai puhelujen avulla (Nielsen 2020). Menetelmäsämme sovellusta käytetään ainoastaan yhdensuuntaiseen viestintään päiväkodilta huoltajille. Edellytys viestimen käyttöön on jokaisen huoltajan suostumus olla mukana ryhmän huoltajista koostuvassa Whatsapp -ryhmässä. Varhaiskasvatusryhmän kasvattajat miettivät yhdessä linjauksen niistä asioista, joita yhteiseen viestiryhmään julkaistaan. Tarkoituksena on huoltajien mahdollisuus päästä osalliseksi lapsensa varhaiskasvuspäivän tapahtumiin reaaliajassa muun muassa kuvamateriaalin avulla. Tietoa ryhmään laitetaan yleisellä tasolla päivän puuhista, ei yksittäisestä lapsesta tai kenestäkään tunnistettavasti. Myös esimerkiksi tärkeistä tapahtumista tai muista muistutettavista asioista voi laittaa huoltajille viestiä tätä kautta. Ryhmän ja huoltajien tarpeet sekä toiveet on hyvä kartoittaa viestinnän alussa sekä päivittää ja arvioida viestimen toimintaa säännöllisesti.

10 Pohdinta

10.1 Johtopäätökset

Varhaiskasvatuslaki (540/2018) ja vasun perusteet edellyttävät lasten ja huoltajien osallisuutta edistävää ja tukevaa varhaiskasvatusta. Kuitenkin huoltajat kokevat mahdollisuutensa vaikuttaa varhaiskasvatukseen rajallisina. He kokevat, etteivät voi juuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen toimintoihin ja kasvatukseenmenetelyihin. Huoltajat kokevat myös tiedonkulussa varhaiskasvatuksen ja kodin välillä olevan puutteita, josta syystä he eivät tiedä paljoa varhaiskasvatuksen pedagogisista käytänteistä. (Hujalan ym. 2006, 5.) Toisaalta pitämässämme ideointi-illassa varhaiskasvattajat toivat esille vaikeuden saada huoltajat osallistumaan. Vaikuttaa siltä, että varhaiskasvattajien ja huoltajien väliltä puuttuu linkki, joka auttaa kasvattajia osallistumaan ja huoltajia osallistumaan.

Parhaimmillaan pedagoginen dokumentointi toimii työkaluna varhaiskasvattajien ammatillisen kehittymisen tukemisessa sekä lasten ja huoltajien osallisuuden mahdollistamisessa (Ahonen 2017, 143). Kuitenkin varhaiskasvattajille pitämämme ideointi-illan aikana kävi selväksi, että pedagogisen dokumentoinnin prosessi on edelleen vieras myös varhaiskasvattajille. Monia menetelmiä käytetään varhaiskasvatuksen arjessa ilman, että niiden ymmärretään olevan pedagogista dokumentointia. Dokumentointi on oleellinen osa arviointiprosessia. Dokumentointia ei tehdä vain dokumentoinnin takia vaan sillä on oltava selkeä syy. Dokumentointi ei ole arviointiprosessin päätepiste vaan kerättyä tietoa prosessoidaan ja käytetään toiminnan kehittämiseen. (Ahonen & Roos 2019, 65–67.)

Vasun perusteet velvoittavat mahdollistamaan huoltajien osallisuuden varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa (Opetushallitus 2018, 34). Tekemämme menetelmäkansion avulla saadaan vastattua tähän veloitteeseen. Menetelmäkansio pitää sisällään selkeän mallin pedagogisen dokumentoinnin prosessista ja helposti toteutettavia menetelmiä huoltajien osallistamiseen. Huoltajat tekevät toiminnan laadun arviointia

päivittäisten havaintojen, keskustelujen ja vasukeskustelujen pohjalta (Alasuutari 2010, 65). Kun huoltajat saavat enemmän tietoa päiväkodin arjesta esimerkiksi viikko-ohjelman tai Whatsapp-viestien kautta, on heidän helpompi myös tehdä arviointia.

Dokumenteilla ja niiden pohjalta tehdyillä päätelmillä ja ratkaisuilla on vaarana jäädä subjektiivisiksi, jos niiden tuottajana on pelkästään varhaiskasvatuksen opettaja (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 53). Objektiivisuutta saadaan ottamalla huoltajat ja lapset mukaan prosessiin. Pedagogisen dokumentoinnin tavoite on tuoda lapsen ääni varhaiskasvatuksen arkeen ja kehittää toimintaa (Rintakorpi & Vihmari-Henttonen 2017, 6). Ottamalla huoltajat mukaan pedagogiseen dokumentointiin saadaan lapsista kokonaisvaltaisempi kuva. Huoltajien kautta saadaan tärkeää tietoa siitä, millaisia lapset ovat päiväkodin ulkopuolella.

Vasun perusteissa sanotaan, että ”huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa” (Opetushallitus 2018, 34). Tähän vastaa varsinkin kansiomme kolmas menetelmä, joka hyödyntää Whatsapp-sovellusta informaation jakamisessa huoltajille. Yksi ryhmä oli muokannut myös Viiikon puuhat näkyväksi -menetelmän sähköiseen muotoon. Tämä tuo esiin menetelmien muokattavuuden omalle ryhmälle sopivaan muotoon.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli helpottaa pedagogisen dokumentoinnin prosessin käyttöä varhaiskasvatuksen arjessa. Varhaiskasvattajien palautteen perusteella meidän tekemän menetelmäkansion avulla oli helppo lähteä toteuttamaan pedagogisen dokumentoinnin prosessia. Tavoitteena oli tuoda ideoita huoltajien osallistamiseksi pedagogisessa dokumentoinnissa varhaiskasvattajille. Onnistuimme tässä tavoitteessa, sillä varhaiskasvattajat kertoivat saaneensa uusia ideoita menetelmäkansiostamme. Saimme tehtyä selkeitä ja helposti toteutettavia menetelmiä.

Konstruktivistinen malli sopi mielestämme hyvin opinnäytetyömme prosessiin, koska se auttoi prosessin vaiheistamisessa. Konstruktivistinen malli hyödyntää yhteisöllistä ja osallistavaa näkökulmaa sekä pedagogista työtettä (Salonen

2013, 16). Saimme Karhunpesän varhaiskasvattajilta tietoa heidän työstään osallistamisen avulla, ja autoimme heitä kehittämään omaa työtään menetelmäkansiomme kautta.

Teimme opinnäytetyön melko itsenäisesti. Varhaiskasvatuspäällikön kanssa käytiin yksi ideointipalaveri kasvotusten ja hänelle sekä Karhunpesän päiväkodin johtajalle lähetettiin opinnäytetyön vaiheita luettavaksi ja kommentoitavaksi kaksi kertaa sähköpostitse. Myös menetelmäkansio lähetettiin sähköisesti samassa yhteydessä. Lisäksi Karhunpesän päiväkodin johtajan kanssa käytiin useamman kerran keskustelua meneillään olevasta sen hetkisestä vaiheesta, ikään kuin tiedonantona missä vaiheessa olemme. Opinnäytetyön prosessi eteni näiltä osin sujuvasti.

10.2 Ammatillinen kasvu

Ammatillista kasvua tukee työelämästä saatu opinnäytetyönaihe (Vilkkä & Airaksinen 2003, 17). Yksi tavoitteestamme opinnäytetyömme suhteen oli saada mahdollisimman paljon hyötyä jatkossa omaan työhömmme varhaiskasvatuksen opettajina. Halusimme luoda käyttökelpoisia menetelmiä, joita voi käyttää missä tahansa päiväkodissa. Pedagogisen dokumentoinnin prosessi tuli opinnäytetyötä tehdessä hyvin tutuksi, ja sitä on jatkossa helpompi käyttää.

Omaa työtä tehdessä ja opinnäytetyön prosessin edetessä rinnalla on pedagogisen dokumentoinnin hyödyntäminen omassa työssä alkanut hahmottumaan. Pedagogisen dokumentoinnin merkityssisältö on auennut ja vaikealta tuntuva sanayhdistelmä ei pelota enää. Toimeksiannetun opinnäytetyön etuna on omien tietojen ja taitojen peilaus työelämään ja sen tarpeisiin (Vilkkä & Airaksinen 2003, 17). Prosessin ymmärtäminen luontevana osana arkea auttaa ehdottomasti laadukkaasti varhaiskasvatuksen toteuttamisessa. Siinä lapsella ja vanhemmalla on oma tärkeä paikkansa.

Koemme, että opinnäytetyömme menetelmälliset valinnat olivat hyviä. Kuitenkin huomasimme muutaman asian, joissa meidän olisi pitänyt olla tarkempia. Esimerkiksi ideointi-illassa käytetty aivoriihi olisi vaatinut yksityiskohtaisemman ohjeistuksen, jotta varhaiskasvattajien ajatukset olisivat vielä voimakkaammin ohjautuneen pedagogisen dokumentoinnin prosessiin. Toisaalta emme etukäteen voineet aavistaa pedagogisen dokumentoinnin prosessin olevan vieras. Ryhmäkeskustelussa meidän olisi pitänyt tuoda keskustelu pois huoltajien osallistamisen vaikeudesta ja muistuttaa kuinka sitä tehdään monin tavoin päivittäin. Huoltajien osallistaminen ei ole vain tapahtumia ja vanhempainiltoja vaan arjessa tapahtuvaa kohtaamista. Menetelmäkansion olisi pitänyt olla aiemmin varhaiskasvattajilla, jotta he olisivat ehtineet tutustua siihen ennen ohjeistuksen antoa. Menetelmäkansion testijakson ja siitä saamamme palautteen jälkeen, oivalsimme lisää niitä kysymyksiä, joita meidän olisi ollut syytä kysyä palautelomakkeessa. Esimerkiksi juuri menetelmien ymmärrettävyyttä ja annettuja ohjeistuksia olisi ollut syytä arvioida.

Koemme onnistuneemme konkreettisen työkalun luomisessa, jonka ohjeilla on helppo lähteä opettelemaan pedagogisen dokumentoinnin prosessia. Yhteistyö Karhunpesän päiväkodin kanssa kasvatti ammatillisuuttamme, kun saimme osallistamisen kautta luotua heille toimivan menetelmäkansion. Toivomme kansion tulevan heille aktiiviseen käyttöön, kun he ovat itse saaneet olla sitä suunnittelemassa ja testaamassa. Yhteistyömme oli vuorovaikutuksellista ja keskustelevaa.

Koemme kehittyneemme varhaiskasvatuksen opettajina opinnäytetyön prosessin aikana. Huoltajien osallisuus ja pedagoginen dokumentointi käsitteinä avautuivat meille uudella tavalla ja käytämme näitä molempia työssämme sujuvammin. Ajattelemme aiheeseen perehtymisen hyödyttävän omaa työskentelyä varhaiskasvatuksessa. Haluamme jatkossakin kehittää huoltajia osallistavaa työotetta ja laajentaa kansiomme menetelmäkirjoa. Lisäksi vasun perusteiden sisällöistä varsinkin laaja-alaisen osaamisen osa-alueet ja oppimisen alueet tulivat tummiksi ja luontevammaksi osaksi pedagogista dokumentointia.

10.3 Luotettavuus ja eettisyys

Kehittämistoiminnassa luotettavuus tarkoittaa käyttökelpoisuutta. Syntyvän tiedon täytyy olla todenmukaista ja hyödyllistä. (Toikko & Rantanen 2009, 121.) Osallistimme varhaiskasvattajia useamman kerran opinnäytetyömme prosessissa, jotta menetelmäkansiosta tulisi käyttökelpoinen ja hyödyllinen. Lisäksi koko testijakson ajan olimme säännöllisesti yhteydessä mukana olevien varhaiskasvatusryhmien yhteyshenkilöihin varmistaaksemme sujuvuutta. Arjessa eteen tuleviin haasteisiin pystyttiin näin heti reagoimaan ja etsimään yhdessä vastauksia.

Aineisto täytyy käsitellä objektiivisesti, eikä omat ennakoasenteet/-ajatukset saa vaikuttaa. Ryhmäkeskustelussa olisi ajatuksena, että kaikki osallistuvat keskusteluun. Se ei kuitenkaan välttämättä onnistu. Vaikka vetäjän kuuluu esittää kysymyksiä keskustelun synnyttämiseksi, on varottava, ettei keskustelu muutu haastatteluksi. (Valtonen 2005, 236–237.) Huomioimme aineiston työstämisessä omien kokemusten pedagogisesta dokumentoinnista pysyvän taka-alalla ja huomioimme menetelmäkansion työstämisessä ainoastaan aivoriihestä saamamme materiaalin.

Onnistuneessa ryhmäkeskustelussa osallistujat tuovat esille eri näkökulmia käsiteltävään asiaan. Kuitenkin ryhmän dynamiikkaan liittyvät tekijät voivat kapeuttaa aineistoa. Aktiiviset keskustelijat voivat hallita tilannetta niin, että hiljaisemmille jää vähemmän mahdollisuuksia osallistua keskusteluun. Myös voimakkaiden mielipiteiden esittäminen saattaa jumiuttaa vuorovaikutustilanteen. (Pietilä 2017, 91.) Käymässämme ryhmäkeskustelussa tuli hyvin alussa esille voimakkaasti, että huoltajia on vaikea saada osallistumaan ja tämä mielipide ohjasi jatkossa keskustelua. Me keskustelun vetäjinä huomasimme asian vasta kun kävimme myöhemmin asiaa keskenämme läpi. Ryhmäkeskustelun vetäminen on varsinkin ensikertalaiselle vaativa tehtävä ja muistiinpanojen teko voi tuntua mahdottomalta (Pietilä 2017, 99). Huomasimme, että meillä olisi pitänyt olla edes jonkinlainen kysymysrunko olemassa, jonka avulla ryhmäkeskustelua olisi voinut ohjata ja mahdollisia kompastuskiviä arvioida jo ennakkoon. Haastavan tilanteesta teki

myös se, että toinen opinnäytetyöntekijöistä työskenteli Karhunpesän päiväkodissa opettajana samaan aikaan. Tämän vuoksi ammatillinen suhtautuminen aivoriihen ja ryhmäkeskustelun ohjaamisessa mahdollisesti jäi vajaaksi.

Myös käyttökokemusten kysely varhaiskasvattajilta on luotettavuuteen vaikuttavana tekijänä, koska tätä kautta kansion käyttökelpoisuus saatiin testattua ja menetelmäkansiota voitiin vielä muokata palvelemaan paremmin varhaiskasvatuksen arkea. Huomioimme prosessin aikatauluissa myös käyttökokemuksille jätetyn ajan merkityksen ja annoimme menetelmäkansion testaukselle aikaa.

Kehittämällä tavoitellaan muutosta ja se on vahvasti sidoksissa erilaisiin intresseihin. Keskeistä onkin miettiä ja kirjoittaa auki, kenen intresseistä lähtien kehittämistä tehdään. Kriittisessä kehittämisessä pyritään antamaan ääni kaikille toimijoille ja osallisille. Kehittäminen on myös reflektiivinen prosessi, jossa vuorottelee käytännön toiminta ja analyyttinen erittely. Reflektiivisyys edellyttää dialogia, joka syntyy eri toimijoiden aktiivisesta ja tasavertaisesta osallistumisesta. (Toikko & Rantanen 2009, 130, 165–168.) Valitsimme aiheen oman mielenkiinnon mukaan, mutta sitä ohjasi myös toimeksiantajan tarpeet. Eri toimijoiden välinen vuoropuhelu myös tässä opinnäytetyössä on yksi luotettavuuden mittari. Eri näkökulmia olemme saaneet niin Kontiolahden kunnan varhaiskasvatuspäälliköltä kuin Karhunpesän päiväkodinjohtajalta. Ideoita ja ajatuksia menetelmäkansioon saimme sekä varhaiskasvatuksen opettajilta että -hoitajilta.

Kehittämistoiminnassa toimijoiden ja kehittäjien sitoutuminen toimintaan parantavat aineistojen, metodin ja tuotosten luotettavuutta (Toikko & Rantanen 2009, 124). Varhaiskasvattajien osallistaminen menetelmäkansion suunnitteluun sitoutti heidät sen testaamiseen. Koska teimme menetelmäkansiota varhaiskasvattajille vanhempien osallistamisesta pedagogiseen dokumentointiin, varhaiskasvattajien osallistaminen kasvatti tuotoksen käytettävyyttä. Kehittämistoiminnassa tieto on totta, jos se on käyttökelpoista (Toikko & Rantanen 2009, 125).

Kehittämistoiminnassa joudutaan usein tasapainottelemaan esimerkiksi tieteellisyiden vaatimusten ja toisaalta rajallisten aikaresurssien välillä. Vaikka kehittämisellä pyritäänkin positiivisiin tuloksiin, pitäisi raportit kirjoittaa objektiivisesti eikä

antaa liian optimistista kuvaa. (Toikko & Rantanen 2009, 130.) Omassa prosessissamme jalkauduimme kentälle keräämään aineistoa heti suunnittelun teon jälkeen, jolloin meille jäi aikataulullisesti mahdollisuus panostaa menetelmäkansion työstöön pidemmällä aikavälillä. Olemme tarkastelleet omaa opinnäytetyön prosessiamme kriittisesti ja miettineet mitä olisi pitänyt tehdä toisin.

Huolellisesti tehty lähdeluettelo lisää luotettavuutta (Vilka & Airaksinen 2003, 58). Olemme kirjanneet alusta asti lähteet huolellisesti. Olemme tutustuneet aiheeseen käyttäen monipuolisesti mahdollisimman tuoreita lähteitä, jolloin meille on muodostunut hyvä kokonaiskuva.

10.4 Hyödynnettävyys ja jatkokehitysmahdollisuudet

Opinnäytetyömme aihe vastaa nykyisiä vaatimuksia ja määräyksiä varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi ja on ajankohtaisuudellaan tukemassa yhteistyöpäiväkodin sekä koko kunnan varhaiskasvatuksen ajattelun ja toimintatapojen kehittymistä. Menetelmäkansiota on mahdollista hyödyntää kunnan muissakin varhaiskasvatusyksiköissä ja näin ollen kehittää pedagogisen dokumentoinnin käyttöä koko kunnassa. Toivomme mukana olevien toimijoiden hyötyvän pedagogisen dokumentoinnin esille nostamisesta työmenetelmän antamien uusien mahdollisuuksien näkökulmasta työn laadukkuuden ja läpinäkyvyyden turvaamiseksi.

Jatkokehitysmahdollisuuksina näemme menetelmäkansion mahdollisuuden toimia kasvattajien ideoiden jakamisessa laajemminkin pedagogiseen dokumentointiin liittyvissä toimintamalleissa, ei ainoastaan vanhempien osallisuuden näkökulmasta tarkasteltuna. Samaan kansioon on mahdollisuus koota ideoita eri osa-alueilta tai mahdollisuutena on koota esimerkiksi menetelmäkansiosarja. Jatkotutkimusta voisi tehdä siitä, kuinka menetelmäkansio on lisännyt huoltajien osallistamista pedagogiseen dokumentointiin.

Lähteet

- Ahonen, L. & Roos, P. 2019. Iloa ja oivalluksia! Pedagogiikan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Vaasa: Piia Roos.
- Ahonen, L. 2017. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Alasuutari, M. 2010. Suunniteltu lapsuus: Keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoitossa. Tampere: Vastapaino.
- Haukijärvi, N., Kangas, A., Knuutila, H., Leino-Richert, E. & Teirasvuori, N. 2014. Tavoitteena aktiivinen ja työelämälähtöinen oppiminen. Käytännön opetusmenetelmiä opiskelija- ja työelämälähtöiseen opetukseen ja koulutukseen. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 91. Turku: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy.
- Heikkilä, K. 2002. Tiimit – avain uuden luomiseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Innokylä 2012. Aivoriihi. <https://www.innokyla.fi/web/malli109565>. 9.2.2020.
- Järviluoto, N. 2018. Vanhempien osallisuus varhaiskasvatuksessa – Vanhempien ajatuksia osallisuudesta ja yhteistyöstä. Karelia AMK. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/144787/Jarvi-luoto_Noora_opinnaytetyo.pdf?sequence=1&isAllowed=y. 15.1.2020.
- Karila, K. 2011. Kasvattajatiimi keskustele. Julkaisussa: Nummenmaa, A & Karila, K. (toim.) Ammatilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa. Helsinki: WSOY, 80–87.
- Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoiton diskursiivisilla näyttämöillä. Opinnäytetyö. Tampere: Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitos.
- Kontiolahti 2020. Karhunpesän päiväkotit. <https://www.kontiolahti.fi/karhunpesan-paivakoti>. 5.9.2020.
- Microsoft 2020. Microsoft Teams-videokoulutus. <https://support.microsoft.com/fi-fi/office/microsoft-teams-videokoulutus-4f108e54-240b-4351-8084-b1089f0d21d7>. 20.10.2020.
- Nielsen, S. 2020. Mikä on Whatsapp? Kotimikro. <https://kotimikro.fi/ohjelmat/sovellukset/mika-on-whatsapp>. 21.10.2020
- Nivala, E. & Rynnänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Tallinna: Gaudeamus.
- Opetushallitus 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Opetushallitus.
- Opetushallitus 2020a. Johdanto pedagogiseen dokumentointiin - Videoluento 1. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/johdanto_pedagogiseen_dokumentointiin.pdf. 5.9.2020.
- Opetushallitus 2020b. Pedagoginen dokumentointi. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-dokumentointi> 15.12.2020.
- Paalasmaa, J. 2011. Lapsesta käsin. Kasvatuksen ja opetuksen vaihtoehtoja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja. Kasvua kohti kestävästä kehityksestä. Helsinki: Lasten keskus.
- Pietilä, I. 2017. Ryhmäkeskustelu. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvaara, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.
- Rintakorpi, K. & Vihmari-Henttonen, E. 2017. Tää on meidän maailma! Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten keskus.

- Rintakorpi, K. & Vihmari-Henttonen, E. 2018. Tää on meidän maailma! Pedagoginen dokumentointi varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten keskus.
- Rintakorpi, K. 2018. Varhaiskasvatuksen tallentamisesta kohti pedagogista dokumentointia. Kasvatustieteellisiä tutkimuksia, numero 24. Helsinki: Yliopistopaino.
- Rouvinen-Wilenius, P. 2014. Kohti osallisuutta – mikä estää, mikä mahdollistaa. Teoksessa Jämsén, A. & Pyykkönen, A. (toim.) *Osallisuuden jäljillä*. Saarijärvi: Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys. 51–68.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Tampere: Turun ammattikorkeakoulu.
- Särkelä-Kukko, M. 2014. Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Teoksessa Jämsén, A. & Pyykkönen, A. (toim.) *Osallisuuden jäljillä*. Saarijärvi: Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys. 34–50.
- Tevere 2020. Menetelmät. Aivoriini. <https://tevere.fi/menetelmat/aivoriini/>. 9.2.2020.
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Toivanen, N. 2019. Pedagogisen dokumentoinnin kehittäminen vuoropäiväkodissa. Karelia AMK. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/161014/Toivanen_Niko_2019_02_27.pdf?sequence=2&isAllowed=y. 15.1.2020.
- Valtonen, A. 2005. Ryhmäkeskustelut - Millainen metodi? Teoksessa Ruusu-vuori, J. & Tiittula, L. (toim.). *Haastattelu - Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino. 223–241.
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018
- Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Vammala: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2002. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Wallin, K. 1996. *Reggio Emilia ja lapsen sata kieltä*. Helsinki: LK-kirjat.

Hei Karhunpesän kasvattajat!

Teemme parhaillaan opinnäytetyötä pedagogisesta dokumentoinnista huoltajien osallisuuden näkökulmasta. Pedagogisen dokumentoinnin tavoitteenahan on:

1. Oppia tuntemaan yksittäistä lasta
2. **Mahdollistaa huoltajien osallisuus lapsensa varhaiskasvatukseen**
3. Ymmärtää lasten välisiä suhteita
4. Tunnistaa ja tiedostaa henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. (Opetushallitus 2019.)

Haluamme hyödyntää teidän osaamistanne ja ideoitanne opinnäytetyömme toteutuksessa. Tapaamme 27.2 pidettävässä Variskahvilassa yhteisen keskustelun äärellä. Jakaannumme ryhmiin ja annamme ajatusten virrata 😊 **Keskustelemme** pedagogisen dokumentoinnin menetelmästä huoltajien osallisuuden näkökulmasta. Käykää keskustelussa läpi **huoltajien osallistaminen suunniteluun, toteutukseen sekä arviointiin**. Pohtikaa teemoja erityisesti arjen kohtaamisen tasolla sekä niin, että asetatte itsenne huoltajan rooliin.

Viritlethän ajatuksia jo ennakoon ja muistathan, että villitkin ideat kannattaa kirjata!!!

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tuottaa pedagogisen dokumentoinnin menetelmäkansio huoltajien osallistamisesta Karhunpesän kasvattajien käyttöön. Teiltä saamiemme ideoiden ja ajatusten pohjalta kokoamme menetelmäkansion ja annamme sen teille testattavaksi käyttökokemuksien saamiseksi syksyllä 2020. Käyttökokemuksien pohjalta meillä on vielä mahdollisuus täydentää/muuttaa kansion sisältöä vastaamaan parempaa käytettävyyttä. Tarkoituksena on, että kansio jää elämään kasvattajien työvälineeksi ja sitä täydennetään uusien ideoiden myötä.

Yhteistyöterveisin

Anne Haavisto-Sa- Veikkolainen

Varhaiskasvatuksen opettajan
täydennyskoulutus

Katja Hakkarainen

Sosiaalialan koulutusohjelma/
Tutkinto-opiskelija

Hei Karhunpesän varhaiskasvattaja!

Annatko luvan meille hyödyntää ideoitasi ja palautettasi menetelmäkansion kasaamisessa ja muokkaamisessa?

- Annan luvan
- En anna lupaa

Allekirjoitus, nimenselvennys ja päivämäärä

Hyvät huoltajat!

Opiskelemme Karelia ammattikorkeakoulussa varhaiskasvatuksen opettajiksi. Teemme opinnäytetyötämme varhaiskasvattajien mahdollisuudesta ottaa Teitä vanhempia mukaan lapsenne varhaiskasvatukseen, sen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Olemme koonneet Karhunpesän kasvattajille menetelmäkansion heidän oman työnsä tueksi ja toivoisimme teidän antavan suostumuksenne siihen, että lapsenne varhaiskasvatusryhmässä näitä menetelmiä kokeillaan. Menetelmäkansion testauksessa syntyvät dokumentit tulevat käyttöön niin, ettei niistä lapsia tunnista.

Ystävällisin terveisin,

Anne Haavistola-Veikkolainen

Anne.Haavistola-Veikkolainen@edu.karelia.fi

Katja Hakkarainen

Katja.Hakkarainen@edu.karelia.fi

Lapsen nimi: _____

Ryhmä: _____

- Lapseni saa osallistua menetelmäkansion testaukseen
- Lapseni ei saa osallistua menetelmäkansion testaukseen

Huoltajan allekirjoitus, nimenselvennys ja päivämäärä

Hei Karhunpesän kasvattaja, vastaathan menetelmäkansioon liittyviin kysymyksiin. Kiitos jo etukäteen vastauksestasi! T. Katja ja Anne

1. Millaisia uusia ideoita menetelmäkansio antaa sinulle vanhempien osallistamiseen?

2. Entä mitä ideaa/ideoita olet menetelmäkansiosta kokeillut?

3. Miten menetelmäkansio auttaa mielestäsi vanhempien osallistamisessa?

4. Millaisia myönteisiä asioita näet menetelmäkansiossa?

5. Miten kehittäisit menetelmäkansiota?

6. Millaista palautetta olette saaneet vanhemmilta heidän osallisuutensa tukemisesta?

7. Millaisia terveisiä lähetät opinnäytetyön tekijöille?

8. Muita ajatuksia!

Yhteinen kasvatuspolku

Pedagogisen dokumentoinnin menetelmiä huoltajien osallistamiseen

Hyvä kasvattaja!

Kädessäsi on menetelmäkansio huoltajien osallistamisen tueksi. Kansio sisältää kolme erilaista menetelmää:

- Lapsen mielenkiinnon kohteet
- Viikon puuhat näkyväksi
- Whatsapp -ryhmä

Kansiossa käytetyt ideat ovat vain suuntaviittoja, joiden tarkoituksena on helpottaa huoltajien osallistamista. Jokaista menetelmää voi toteuttaa monin eri tavoin. Jokaisen kasvattajan tehtävänä on löytää omaan ryhmään sopivat keinot menetelmien hyödyntämiseen.

Menetelmät ovat laajennettavissa niin lapsen/lapsiryhmän kuin kasvattajankin tasolle, jolloin tietoa yksittäiseen kysymykseen saadaan enemmän. Näin menetelmistä voi saada enemmän hyötyä toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin.

Kansio on tarkoitettu päiväkodille työvälineeksi ja sitä voi täydentää uusilla menetelmillä. Kun muokkaatte menetelmiä tai luotte täysin uusia, olisi järkevää jakaa ideat koko päiväkodin kesken.

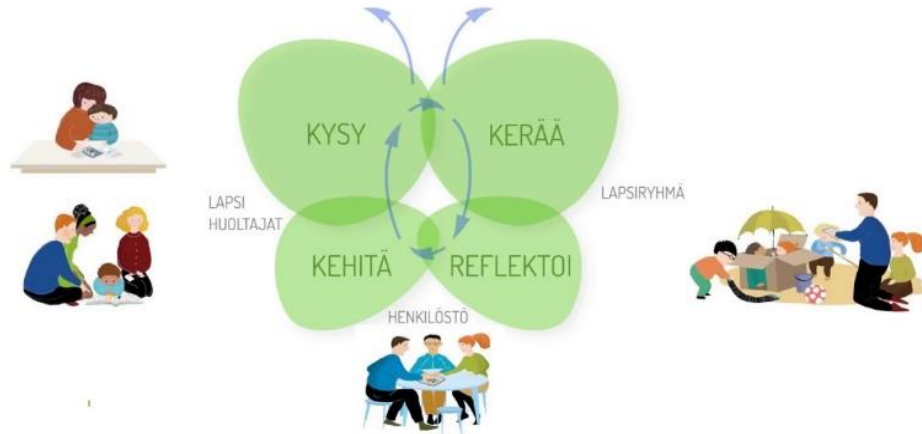
Miksi käyttäisit?

Miksi huoltajia pitäisi osallistaa pedagogiseen dokumentointiin? Mitä pienempi lapsi on, sitä enemmän korostuu huoltajien näkemykset ja kokemukset omasta lapsestaan: hänen tavoistaan, kiinnostuksen kohteistaan, tarpeistaan ja osaamisestaan. Varhaiskasvattajan ammatillinen näkemys on osa lapsen varhaiskasvatuksen suunnittelua. Yhdessä varhaiskasvattajan ja huoltajien näkökulmat tuottavat tietoa ja auttavat hahmottamaan varhaiskasvatuksen merkityksiä ja ydintä juuri tämän lapsen elämässä. (Opetushallitus 2018a.)

Perheen ja suvun tarina ovat osa lapsen tarinaa, siksi niille on annettava tilaa lapsen tarinaa kuullessa. Yhteistyö huoltajien kanssa lisää varhaiskasvatuksen tietoa lapsesta ja auttaa ymmärtämään asioiden välisiä suhteita ja merkityksiä. Kun huoltajat ovat mukana pedagogisen dokumentoinnin prosessissa lapsen varhaiskasvatusta ja varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria luodaan yhdessä. Vuorovaikutteisessa ja keskustelelevassa toimintakulttuurissa dokumentit toimivat välineinä, jotka tallentavat ja kuljettavat näkemyksiä, tietoa ja kokemuksia varhaiskasvatuksen ja kodin välillä. Pedagogisessa dokumentoinnissa dokumentit johtavat keskusteluun ja toiminnan muokkaamiseen. (Opetushallitus 2018a.)

Pohjana on käytetty Opetushallituksen julkaisemaa perhosmallia pedagogisen dokumentoinnin prosessin vaiheista (Opetushallitus 2018b). Lupa perhosmallin käyttöön sekä lähdetiedot saatu suoraan Kati Rintakorvelta.

Jokaisella tasolla pedagogisen dokumentoinnin prosessi etenee tiettyjen vaiheiden kautta

Kysy → Mietitään keskeiset kysymykset, joihin haluamme saada vastauksia.

Kerää → Mietitään keinot, joilla saadaan vastaukset kysymyksiin.

Reflektoi → Dokumenttien äärelle pysähdytään keskustelemaan yhdessä mitä nämä dokumentit kertovat juuri näistä lapsista tai tästä lapsiryhmästä. Mitä vastauksia kysymyksiin saatiin?

Kehitä → Pedagogisen dokumentoinnin prosessi on hyödyllinen vain, jos sen avulla saatua tietoa käytetään toiminnan kehittämiseen.

Kuten perhosmallista käy ilmi, pedagogista dokumentointia voidaan toteuttaa lapsen, huoltajien, henkilöstön ja lapsiryhmän tasolla.

MENETELMÄ 1

Lapsen mielenkiinnon kohteet

Kysy: Lapsen mielenkiinnon kohteet ja lempileikit?

Kerää: Osallistetaan huoltajia tiedonkeruussa esimerkiksi jollain seuraavista tavoista:

- **Kyselylomake**-> kerro lapsestasi, kysy lapseltasi
- **Valokuvat/videopätkät** leikeistä ja mielipuuhiista varhaiskasvatukseen (sovittava toimitus paperi/sposti/muut käytössä olevat kanavat), huomioi mahdolliset lupa-asiat
- **Keskustelut** huoltajien kanssa tulo- ja lähtötilanteissa

Reflektoi: Mitä vastauksia saatiin? Mitä näkökulmia löydettiin? Miten niihin suhtaudutaan?

- Tiimissä yhteisesti käsitellään lomakkeita/kuvia/käytyjen keskustelujen antia ja toteutustapoja
- Kootaan yhteen nousseita teemoja/asioita/löytyykö yhtäläisyyksiä leikeistä ja mielipuuhiista
- Tuumaustauko lasten kanssa yhdessä päiväkodin oppimisympäristöstä

Kehitä: Kuinka mielenkiinnonkohteet tuodaan toimintaympäristöön ja toimintaan? Miten toimintaa kehitetään? Mitä sisältöjä, menetelmiä tai tavoitteita seuraavaksi valitaan?

- Leikkialueet eri leikeille niin sisällä kuin ulkonakin (huomioidaan mahdollisimman hyvin jokaisen lapsen mielenkiinnonkohteet)
- Hankitaan/lainataan/tuodaan kotoa tarvittavat tai puuttuvat välineet
- Muistetaan arvioida esim. lapsen oma suunnitelma/piirustus. Keskustelut vanhempien kanssa, miten on näyttäytynyt kotona

MENETELMÄ 2

Viikon puuhat näkyväksi

Kysy: Mietitään tiimissä päivittäiset asiat, jotka halutaan tiedottaa huoltajille

Kerää: Viikon puuhat

- Viikon toimintarunko (viikko-ohjelma) eteisessä tai muuten huoltajille näkyvällä paikalla (muodon ja mallin suhteen voi olla luova)
- Joka päivä dokumentoidaan viikko-ohjelma pohjaan eri keinoin päivän kohokohta (esim. kuva, teksti, lausahdus lapsen suusta, askartelu jne.)
- Viikon päätteeksi viikkosuunnitelma ja toteuma ovat nähtävissä ja siirrettävissä helposti kansioon. Näin toimintaan pystyy palaamaan ja arvioimaan sitä pitkin toimintakautta. Vanhemmatkin voivat selailla aikaisempien viikkojen/kuukausien antia vaikkapa kevätjuhlassa ym.
- Mahdollisuuksien mukaan voi liittää oppimisen alueisiin
- Samat dokumentit voisi liittää myös vaikkapa mahdolliseen kasvunkansioon koko ryhmän osuuteen (ei lisäisi työtaakkaa)
- Kokemuksia huoltajilta, kehitysideoita
- Tiimin, työyhteisön ja lasten kokemukset ja kommentit

Reflektoi:

- Viikko-ohjelman käytöstä nousseiden kommenttien ja kokemusten läpikäynti → huoltajat, lapset, tiimi, muu työyhteisö

Kehitä:

- Onko ollut toimiva, hyvä? Jatketaanko käyttöä?
- Kehitetään ryhmään toimivammaksi palautteen ja käyttökokemusten pohjalta
 - Vastuiden jakaminen
- Onko hyödyllistä dokumentoida joka päivä vai onko viikotaso parempi?

MENETELMÄ 3

Whatsapp-ryhmä

Yksisuuntainen viestintäkanava kasvattajilta huoltajille. Ryhmän päivittäisten asioiden/ kuulumisten dokumentointia helposti ja nopeasti. Esimerkiksi kuva arjen hetkestä. Whatsapp-ryhmän perustamiseen tarvitaan jokaisen lapsen huoltajan lupa. Ryhmässä ei jaeta yksittäistä lasta koskevia asioita eikä kasvokuvia.

Kysy: Mietitään tiimissä ne asiat, jotka antavat lisäarvoa Daisyn rinnalla (ei ole tarkoitus korvata Daisyn informaatiota).

Kerää: Elä hetkessä, aistit auki

- Huomaa ihanat arjen ja oppimisen hetket ja tallenna ne (kuva, video, runo, tekstin pätkä, vain mielikuvitus rajana, anna persoonallisuuden näkyä)

Reflektoi: Keskustelut arjen hetkistä huoltajien kanssa

- Huoltajien mielipiteet whatsapp-ryhmästä, mitä tietoa haluavat saada lapsensa päivästä
- Whatsappin käyttökokemukset tiimin kesken
- huomioidaan mahdolliset lapsilta tulevat kommentit, kotona kuultua.

Kehitä:

- Onko ollut toimiva, hyvä? Jatketaanko käyttöä?
- Kuinka kehitetään? Voiko kehittää esim. sisällöllisesti?

Lähteet

Opetushallitus.2018a. Osa II Miten toteutan pedagogista dokumentointia? Lap-
sen taso, Kati Rintakorpi. [https://www.you-
tube.com/watch?v=ab0n8y0bTgl](https://www.youtube.com/watch?v=ab0n8y0bTgl).

Opetushallitus 2018b. Johdanto pedagogiseen dokumentointiin, Kirsi Tarkka.
<https://www.youtube.com/watch?v=-3q1-JUo0jM>.

Opetushallitus. 2020. Pedagoginen dokumentointi. [https://www.oph.fi/fi/kou-
lutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-dokumentointi](https://www.oph.fi/fi/kou-
lutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-dokumentointi). 17.10.2020.
